

שבע מצות בני נח

ביאור בגדר החיוב לכוף כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח
- לקומי שיחות חלק כ"ו יתרו ג' -

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

מלך המשיח

שניאורסאהן

מליובאוויטש

עם פענוח המראי מקומות

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושתים לבריאה
מאה שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

נערך ויוצא לאור ע"י
מטה **שבע מצוות בני נח** – מחלקת הוצאה לאור
במסגרת מטה משיח שע"י **אגודת חסידי חב"ד באה"ק**
תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

ת.ד. 911 קרית-שמואל חיפה 26100

טלפון: 056-389945

E-mail: 70for70.com

כל הזכויות שמורות

2002 ● 5763

Printed in Israel

נסדר והוכן לדפוס
על ידי אסף חנוך בן דבורה

פתח דבר

בקשר עם שנת העשרים להכרזת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א אודות מבצע "שבע מצות בני נח" (תשמ"ג-תשס"ג) – כמופיע ב"ראשי פרקים" מתולדותיו בתחילת ספר "היום יום":

תשמ"ג - יוצא בקריאה להשפיע על אומות העולם - בני נח, שיקיימו ז' מצות שלהם.

ובקשר עם ההתעוררות לאחרונה אצל כו"כ אודות מבצע הנ"ל, ובפרט – בשייכות עם השליחות היחידה כעת דהכנת כל העולם כולו, וכל אנשי הדור לקבל פני משיח צדקנו. וכמופיע בסיום וחותם קונטרס "בית רבינו שבבבל":

"כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים", "נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו" - ומעין זה גם בסוף זמן הגלות - ש"בית רבינו שבבבל" "יקרא (גם) לכל העמים", ע"י ההשתדלות בהפצת הלימוד והקיום דמצות שנצטוו בני נח, כפס"ד הרמב"ם בהל' מלכים ספ"ח. [ולמען שהערה זו נסמנה בפנים הקונטרס ג' פעמים!]

וראה בארוכה גם בשיחת ש"פ משפטים תשנ"ב.

– הננו בזה להו"ל שיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח אודות החיוב "לכוף כל באי עולם לקיים שבע מצות שנצטוו בני נח", ביאור ברמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

* * *

השיחה במקורה נדפסה בלקוטי-שיחות חלק כ"ו ע' 132 ואילך, ותורגמה ללה"ק על ידינו. בשולי-הגליון הוספנו הפענוחים למ"מ שבשיחה. הפענוחים מצוטטים בלשונם המקורית, וכדי להקל על הקוראים – באו בכמה מקומות הבהרות בחצאי-ריבוע (תרגום מילים קשות, או ביאור קשר הענינים ותוכן המבואר לפני כן). זאת, כמובן, מלבד הציטוטים מספרי כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א, אשר החצאי-ריבוע המופיעים בהם מופיעים במקורם וכך נעתקו כאן.

בתור הוספה – באה השיחה כפי שנדפסה בחוברת "הפרדס" סיון תשמ"ה, ומשם בספר "חידושים וביאורים בש"ס" חלק ב' סימן ח'.

לחביבותא דמילתא – באו בסוף החוברת צילומים מכת"ק כ"ק אד"ש מה"מ הקשורים לענין ז' מצות בני נח.

האחריות על התרגום והפענוחים הם על המו"ל בלבד. ונודה למעיינים שישלחו את הערותיהם

ותיקוניהם, ע"מ לתקנם בעזהי"ת.

תודתינו נתונה למערכת הקונטרס "יחי המלך" אשר סייעו בהכנת ועריכת חוברת זו לדפוס.

* * *

ויה"ר אשר תומ"י ממ"ש נזכה להתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א "לעיני כל העמים", ו"יבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", "וידעו כי אתה שמך ה' לבדך עליון על כל הארץ".

מטה ז' מצות בני נח

ערב חג הסוכות ה'תשס"ג
מאה שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
ברוקלין נ.י.

שבע מצות בני נח

לקוטי שיחות חלק כ"ו יתרו ג' – תרגום מאידית

ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן".

ויש להבין: איזו שייכות יש להקיום ע"י בני נח את מצוותיהם לישראל, עד – שמוטל חיוב על יהודי "לכוף את כל באי העולם" לקיים שבע מצוות דידהו; וגם להבין שייכותם למתן תורה ומשה רבינו – שקיומם צריך להיות מפני ש"צוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו" על ידי משה רבינו?"

ב. לכאורה אפשר להסביר הטעם שקיומם צריך להיות "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו", לפי מה דאיתא בראשונים⁸ בהגדרת החילוק בין התוארים

כתב הרמב"ם בספר "היד": "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל שנאמר² מורשה קהלת יעקב³ ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות שנאמר⁴ ככם כגור, אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות, וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג".

מפשטות לשון הרמב"ם מובן, אשר החיוב "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", קשור עם "מתן תורה". וכמודגש יותר בהלכה שלאח"ז ברמב"ם⁵: "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם כו' והוא שיקבל אותן

וראה לקמן הערות 17, 18. – ואולי י"ל דתיבת "מקודם" היא "מאמר המוסגר". וראה לקמן בפנים.

ולהעיר מציוני מהר"ב לרמב"ם הל' מלכים כאן שהביא מקור לדברי הרמב"ם* ממדרש "אמר ר"י חסידי או"ה שמענו שיש להם חלק לעוה"ב כו' איזה חסיד או"ה זה המקבל עליו שבע מצות מפני שהן כתובין בתורה". וראה פי' יד יהודה לעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"א.

(* וראה לקו"ש ח"כ ע' 140 הערה 27.

7 וראה לקו"ש חט"ו ע' 59 ואילך. ח"כ ע' 140 ואילך. ובכ"מ.

8 ח"י הרמב"ן והריטב"א למכות ט, א.

(1) הל' מלכים פ"ח ה"י.

(2) ברכה לג, ד.

(3) ראה כס"מ שם, דמקורו מסנהדרין נט, רע"א (והובא ברמב"ם שם פ"י ה"ט).

(4) שלח טו, טו.

(5) הי"א שם.

(6) אבל צ"ע כי מפשטות ל' הרמב"ם משמע ש"והודיענו כו" – קאי רק על לאחרי: שהקב"ה הודיע את בני ע"י משה רבנו שב"נ מקודם נצטוו בהן – אף שעפ"ז צ"ע למאי נפק"מ הודעה זו – ודוחק גדול לומר שהוא רק כדי ליישב המקראות ולכן מדגיש והודיענו (ולא – והודיע) – כי לבי"נ אין נפק"מ בזה. –

פיהמ"ש חולין ספ"ז. לקו"ש חט"ז ע' 213 ואילך. וש"נ) החידוש דמ"ת על המצות שלפני מ"ת.

הערה 7 לקו"ש חט"ו ע' 59 ואילך. ח"כ ע' 140 ואילך: ראה במילואים

הערה 8 חידושי הרמב"ן למכות ט, א: והוי יודע שבן נח המוזכר בכל מקום אינו גר תושב, אלא שבן נח הוא שנוהג במצות שלהם כהוגן עם חבריו וגר תושב הוא שבא לפני ב"ד של ישראל וקבלן עליו בפני ב"ד, שכיון שקבלם עליו בפניו הזהירה עליהם תורה יותר משאר בני נח שלא קבלם, מפני שהוא מדקדק עליהם ביותר, ועוד מפני שאמרו (ב"ק לח, א) ראה ז' מצות שנצטוו בני נח ולא קיימום עמד והתירם להם שלא יהו מקבלין עליהם שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה, וזה שקבלם על עצמו בב"ד של ישראל מצווה ועושה הוא,

הערה 3 ראה כס"מ שם: בסנהדרין פרק ארבע מיתות (נט, א) אמר ר' יוחנן גוי שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה ולא להם.

והובא ברמב"ם שם פ"י ה"ט: גוי שעסק בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצוות שלהן בלבד.

הערה 6 פי' יד יהודה לעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"א: ראה במילואים.

שוה"ג להערה 6 וראה לקו"ש ח"כ ע' 140 הערה 27: יש אומרים (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גר תושב (ע' רצ הערה 11). תורה שלימה משפטים (כרך יז) במילואים ס"א) שמקור הרמב"ם הוא ב"משנת ר' אליעזר" (פרשה ששית ע' 121). אבל שם מפורש רק שצריכים לקיימן מפני שכך נצטוו נח, ואילו הרמב"ם מדגיש הענין שנצטוינו בתורה. ובפרט ע"פ הידוע (ראה

דאנו מצווין להחיותו . . וב"נ הוא שלא קבלם בב"ד אלא דקים לן שמקיים אותם מעצמו והוא נדון בהם כמו שאינו מצווה ועושה¹⁰ (וגוי סתם הוא זה שאינו נזהר בז' מצות¹¹).

לפי זה נמצא לכאורה, אשר במתן תורה בטל

שמצינו בנוגע לאינו יהודי: גר תושב, בן נח (ועו"ז עכו"ם⁸, כותי⁹) –

גר תושב הוא זה שקבל על עצמו בבית-דין של ישראל לקיים שבע מצוות בני"נ, „וכיון שקבלן בב"ד הוא נקרא בשבע מצות אלו מצווה ועושה וכי הא

(10) ל' הריטב"א שם.

(11) כ"ה בריטב"א שם. וברמב"ן: וגוי המוזכר בכל מקום הוא ב"נ שלא הוחזק אם מקיים מצות שלהם אם לאו ומסתמא אין רובן מקיימין אותן לפיכך כו'. וראה ספרי ר"פ ברכה עה"פ ה' מסיני בא: „אלא אפילו שבע מצות שקיבלו עליהם ב"נ לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום ונתנום לישראל“.

(8*) וראה רמב"ם שם פ"י ה"י והי"ב – השינויים דבן נח עכו"ם וגר תושב. וראה לקמן ריש סעיף ד מהצפ"נ. להם משנה רפ"י שם.

(9) בריטב"א: ג' לשונות נאמרו בכותים גר תושב ובן נח וכותי. וברמב"ן במקום כותי „וגוי המוזכר בכל מקום“ וצריך בירור בכל מקום בפ"ע (ובפרט – בנוגע לתואר הג') אם נשתנה ע"י הצענואר.

וכדפרישנא התם גבי הכותים לא מעלין ולא מורידין כלומר במקום איבה.

הערה 8* רמב"ם שם פ"י ה"י והי"ב: ה"י: בן נח . . נתן צדקה מקבלין ממנו. וייראה לי שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא ניזון מישראל ומצוה עליהם להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה מקבלין ממנו ונותנין אותה לעניי גויים.

הי"ב: שני גוים שבאו לפניך לדון ביני ישראל ורצו שניהן דנים להם דין תורה, האחד רוצה והאחד אינו רוצה אין כופין אותו לדון אלא בדיניהן. היה ישראל וגוי אם יש זכות לישראל בדיניהן דנים לו בדיניהם ואומרים לו כך דיניכם. ואם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו דין תורה ואומרים לו כך דינינו. וייראה לי שאין עושין כן לגר תושב אלא לעולם דנים לו בדיניהם: וכן ייראה לי שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישראל, שהרי מצווין אנו להחיותו שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. וזהו שאמרו חכמים אין כופלין להם שלום בגוים לא בגר תושב. אפילו הגוים צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתייהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום. הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

לחם משנה רפ"י שם [ה"א ד"ה שאם הרגו גואל הדם]: והכא רבינו בגוי שהרג גוי איירי, דבן נח שכתב רבינו בזה הפרק לא הוי שקבל שבע מצות, דלא מיקרי גר תושב אא"כ קבל עליו שבע מצות וכמ"ש רבינו בפ"ד מהל' איסורי ביאה (ה"ז) איזהו גר תושב זה הוא

והכי מפרש לה בפרק השוכר את הפועל (ע"ז סד, ב), וגוי המוזכר בכל מקום הוא בן נח שלא הוחזק אם מקיים מצות שלהם אם לאו ומסתמא אין רובן מקיימין אותן ולפיכך דנו אותן כספק ולא הקפיד עליו אלא לא מעלין ולא מורידין (שם כו, א), שלא נתנה תורה ערי מקלט אלא לאלו שהם גרים אבל לשאר בני נח אין ערי מקלט קולטות, מיהו לדיני ב"ד שוים הם בשפיכות דמים כדפרישית.

הערה 8 ריטב"א שם: ג' לשונות נאמרו בכותים, גר תושב, ובן נח, וכותי. גר תושב, הוא שקבל בבית דין של ישראל לקיים שבע מצות שנצטוו בני נח כדאיתא בע"א, וכזה מותר להתיישב בינינו ולזה נקרא תושב, וכיון שקבלן בבית דין הוא נקרא בשבע מצות אלו מצווה ועושה, וכי הא אנו מצווין להחיותו כדכתיב [ויקרא כה, לה] וחי אחיך עמך [יש מגיהין: וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך], ואין צריך לומר שאסור לנו לגרום לו שום קטלה, וכ"ש להורידו לבור. ובן נח, הוא שלא קבלם בבית דין אלא דקים לן שמקיים אותם מעצמו, והוא נדון במ כמי שאינו מצווה ועושה מדכתיב עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים כדאיתא בב"ק וע"ז, וכי הא אין אנו מצווין להחיותו, וגם אין לנו להורידו בידיים ולא לגרום בו שום קטלה כיון דסוף סוף עושה אותם, שאף שאינו מצווה ועושה שכר יש לו קצת כדאיתא התם. וסתם כותי הוא שאינו זהיר לקיים שבע מצות, וכי הא מותר להורידו לבור במקום דליכא איבה, או לגרום לו הריגה כל היכא דנקיט שום עילה כדאיתא בע"א [כו, ב],

ובמתן תורה נהי' חיוב ח"ו בנוגע לאותן ז' מצות:
הקב"ה צוה בתורה שב"נ מחוייבים בקיום ז' מצות
אלו – ונתחדש הדין, שכאשר ב"נ מקבל על עצמו ז'
המצות בב"ד של ישראל הוא נקרא „מצווה ועושה“¹⁵
על אותן ז' מצות¹⁶.

ולכן אומר הרמב"ם שקבלתם ועשייתם צריכה

החיוב והציווי לב"נ – על קיום מצות שלהם, וכפי
שהגמרא¹² אומרת על הפסוק¹³ „עמד וימודד ארץ
ראה ויתר גוים“ – „ראה ז' מצות שקבלו עליהם בני
נח ולא קיימום עמד והתירן להן“, והגמרא שם
מסיימת „לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלים
עליהם שכר... כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה
ועושה“, „אין מצווין לקיימן“¹⁴.

והתירם להם שלא יהו מקבלין עליהם שכר אלא כמי שאינו
מצווה ועושה וזה שקבלם על עצמו בב"ד של ישראל מצווה
ועושה הוא.

16) ראה בכל הנ"ל – שו"ת ושב הכהן סל"ח ד"ה ועפ"י
דינים אלו (אלא דמקשרו עם הטעם שנקרא מחסידי אוה"ע).
ובספרו דעת קדושים (לו, ג ואילך).

12) ב"ק לח, א. ועד"ז בע"ז ב, סע"ב ואילך – הובא ברמב"ן
וריטב"א שם.

13) חבוקק ג, ו.

14) פרש"י ע"ז שם – ג, רע"א.

15) ראה רמב"ן שם: מפני מה אמרו ראה ז' מצות כו' ועמד

להסתפק אם גם לענין זה צריך שיקבל בפני שלשה או
לא, כי האי מלתא טעמא בעי: כיון שיקבל עליו שבע
מצות ונזהר מלעשותן מפני שציוה בהן הקב"ה אפילו
אם לא קיבל בפני שלשה – מאי טעמא אינו מחסידי
אומות העולם? אך יותר נראה מסתימות דבריו דגם
קבלה זו לענין שיהי' נקרא מחסידי אומות העולם צריך
שיהי' בפני שלושה כי סתמו כפי' דהקבלה צריך להיות
בפני שלשה כמ"ש לעיל, והטעם יש לומר כיון שנצטוה
משה לכוף את באי עולם לקבל מצות שנצטו בו"נ צריך
שיהי' הקבלה בפני שלשה כמו בגר שצריך שיהי' שלשה
כדאמרין גר צריך שלשה, ואע"ג דהטעם הוא משום
משפט כתיב בי' יש לומר דהוא הדין גר תושב, ומה
שצריך גר תושב לקבל ז' מצות יש לומר רמז מהא
דאמרין ריש ע"ז לעתיד יאמר הקב"ה לאומות העולם
שבע מצות קבלתם היכן קיימתם. גם בש"ס ב"ק גבי
שור של ישראל שנגח לשור של עכו"ם כו' אמרין ראה
הקב"ה שבע מצות שקבלו עליהם ולא קיימום כו' מזה
יש להביא ראי' קצת שצריכים לקבל שבע מצות.
ובחידושי הגדות כתבתי שיש לומר טעם מה שאינו
נקרא מחסידי אומות העולם עד שיקבל עליו הוא
משום דאמרין בש"ס שם ראה הקב"ה שבע מצות
שקבלו בני נח ולא קיימום והתירן להם ופריך הש"ס
אתגורי אתגר ומשני אמר מר בר דרבינא לומר שאם
מקיימים אינם מקבלים שכר ופריך ולא והתניא כו'
שאפילו גוי שעסק בתורה הרי הוא ככהן גדול ומסקינן
אלא לומר לך שאין מקבל שכר כמצווה ועושה אלא
כמי שאינו מצווה ועושה. ולפי זה אתי שפיר דכל זמן

גוי שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז עם שאר המצות וכו'.
אבל בן נח שלא קבל שבע מצות אעפ"י שחייב בהן לא
מקרי תושב אלא גוי. ובן נח שכתב רבינו כאן הוי שלא
קבל שבע מצות והוי גוי ודינו כמ"ש רבינו בהל' רוצח
דגוי שהרג גוי בשגגה אין ערי מקלט קולטות אותו,
והכא בהרג גוי איירי.

הערה 12 ב"ק לח א. ועד"ז בע"ז ב', סע"ב ואילך:
אמר רב יוסף: „עמד וימודד ארץ ראה וכו' [ויתר גוים]“
מה ראה, ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא
קיימום עמד והתירן להם. איתגורי איתגר [וכי קיבלו
שכר על כך שלא קיימום?] – אם כן מצינו חוטא
נשכר?! אמר מר בריה דרבנא: לומר שאפילו מקיימין
אותן אין מקבלין עליהם שכר (שהרי אינם מצווים אבל
מעונשין לא פטרן. רש"י). ולא? והתניא: רבי מאיר
אומר מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן
גדול, תלמוד לומר: „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם“
– „כהנים לויים וישראלים“ לא נאמר אלא „אדם“, הא
למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול
[ואם כן איך יתכן לומר שאינו מקבל על זה שכר?]
אמרי: אין מקבלין עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי
שאינו מצווה ועושה, דאמר ר' חנינא: גדול המצווה
ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

הערה 16 שו"ת ושב הכהן סל"ח ד"ה ועפ"י דינים
אלו: ועפ"י דינים אלו יתבאר דברי הרמב"ם בהלכות
מלכים פ"ח דין י'. . . ומה שכתב אחרי זה: כל המקבל
שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות
העולם ויש להם חלק לעולם הבא – לכאורה יש

להיות „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על

ידי משה רבינו¹⁷, משום שהחיוב שלפנ"ז התבטל¹⁸.

הציוויים (כולל אלה שנאמרו לפני משה), אך ורק מפני שכך צוה הקב"ה (אח"כ) בתורה והודיענו על ידי משה רבינו - ראה פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז. ולהעיר מפני מים חיים (להפרי"ח) לרמב"ם הל' מלכים כאן, דמפרש שזהו המקור לדברי הרמב"ם

(17 ברמב"ן וריטב"א לא נזכר שגר תושב צריך לקבל מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו. ואולי נכלל זה בדרך ממילא כשמקבלין המצות בב"ד של ישראל, שזה גופא מורה שמקבלם באופן הנ"ל, כי בב"ד של ישראל תוקף כל

השכל (כי באמת רחוק הוא לומר שאין גם אחד בהם שלא עבר על שבע המצות. אך מי שקיימן לא קיימן רק מצד שהשכל מחייבן כי כל שבע המצות הם שכליות . (כנודע) וזה שאמר ראה הקב"ה בראיה האלקית שהוא יודע מחשבות. וזהו שדקדק לומר שבע מצות שקבלו עליהם בני נח והוא שראה שאותן שבע מצות שקבלו עליהם ב"נ לעשותם מצד שהם מצות ולא קיימום מצד זה ולכן עמד והתירן והוא שהתיר להם הציווי בענין שיקיימו אותם מצד משפט השכל. ויצדק מאוד אומרו עמד והתירן כי זה היה אסור להם עד אז לקיים אותם מפני הכרע הדעת אכן אם לא יקיימו אותם כלל ודאי יענשו עליהם כבראשונה . . וא"כ נכון הוא שאמר בלשון התרה כי באמת התיר להם לקיים אותם מפני הכרע הדעת כנ"ל ובכ"ז התרה זו לא טובתן היא וכמ"ש רש"י. כי עתה לאחר שהתירן אף אם יקיימו אותן שבע המצות מפני שצוה בהן השם יתעלה אינם מקבלים שכר כמצווה ועושה וכנ"ל.

. . וזה שכתב הרמב"ם והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה וגו' אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב וכו'. . ע"כ הכוונה שצריך לקבל עליו לעשותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והטעם כיון שכבר עמד והתיר להם הציווי לכן עתה שרוצה להתגייר צריך לקבל עליו לעשותן מפני שצוה בהן הקב"ה וכנ"ל. אך אם נאמר שמ"ש שצריך לקבל עליו ז' מצות הכוונה שצריך לקבל עליו לקיים שבע מצות סתם אף מפני הכרע הדעת לבד א"כ הדרא קושיא לדוכתא קבלה זו מה זו עושה וכקושיית הר"ן הנ"ל. כי אף קודם שנתגייר צריך לקיים שבע מצות מפני הכרע הדעת ואם לא יקיים הוא נענש עליהם. אלא ע"כ שהקבלה היא שצריך לקבל עליו לעשות אותן שבע מצות מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כנ"ל.

הערה 17 ראה פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז: ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת והוא מה שאמר מסיני נאסר לפי שאתה הראת לדעת שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא

שלא קיבל עליו לעשותן אעפ"י שעושה אותן הרי הוא בכלל כל אומות העולם שכבר פסק להם הקב"ה דינם שאפילו אם מקיימים הרי הם כאינו מצווה ועושה ולכן אינו בכלל חסידי אומות העולם ולכן צריך שיקבל אותן וקבלה זו צריך שיהי' מחמת שצוה הקב"ה לעשותן ואז יצא מכלל כל אומות העולם והרי הוא כמצווה ועושה ולכן הוא מחסידי אומות העולם ואין כאן מקום להאריך יותר.

הערה 16 בספרו דעת קדושים (לו, ג ואילך):

הבאתי דברי ההם גם בחבורי ושב הכהן שאלה ל"ח . . ע"ש ועתה אוסיף להסביר הענין בטוב טעם ודעת. והוא כי על מה שהקשה בגמ' ראה הקב"ה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירן להם אתגורי איתגר א"כ מצינו חוטא נשכר. יש לדקדק היה לו להקשות יותר בפשיטות כי הלא קי"ל שבן נח נענש על שבע מצות אם עבר עליהן ואין אמר שהתירן להם. גם למר בריה דרבינא שאמר לומר שאם מקיימין אותם אין מקבלין עליהם שכר אך יצדק מאמרו עמד והתירן שמשמעו שהתיר להם. וכן משמעות הכתוב שאמר ראה ויתר גוים (שהוא לשון התרה), ואף למ"ש רש"י התרה זו לאו טובתן היא וגו'. עדיין אומרו עמד והתירן צריך ביאור. גם לפי המסקנא שמסיק אלא לומר לך שאין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה א"כ רחקה דעת ממנו אך יענשו עליהם כשאינן מקיימין אותם כאילו הם מצווים עליהם.

ולישב נאמר . . שהשם יתעלה צוה את בני נח על שבע מצות שיעשו אותן מחמת שצוה עליהם (ולא מחמת שהשכל מחייבם לבד אף שהם כולם מצות שכליות כי באמת גרוע הוא מאוד אף לבני נח לעשות המצוה רק מחמת שהשכל מחייבה כי לא ישתנה משפט השכל בכל זמן ובכל מקום אף כי ישתנה בכל אדם לפי מה שהוא ולפי צורך השעה ולפי מצב המקום וכהנה רבות וכאשר יבואר עוד) והנה ראה הש"י שאותן שבע מצות שקבלו עליהם ב"נ ולא קיימום ואף מי שקיים אותם לא קיימם להיותם מצות ה' רק מצד משפט

התחיל „מקודם“, משמע, לכאורה, שהציווי לב"נ לא התבטל²⁰.

(ב) זה מתרץ רק את דברי הרמב"ם בהלכה השני

ברם, לא ניתן לתרץ כך בדברי הרמב"ם – מכיוון:
(א) מהמשך לשון הרמב"ם „והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן“¹⁹ (שהציווי לב"נ

19) וראה לשון הרמב"ם שם רפ"ט. וראה חמדת ישראל בקונטרס נר מצוה הלי' מלכים שם.

20) דלכאורה לא ס"ל להרמב"ם דעמד והתירם להם – הלכה היא. וראה הערה 15 דעת הרמב"ן. וראה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג ח"ג מילואים ס"ח (רמו, ד ואילך).

כאן (לגבי ב"נ) „והוא שיקבל אותן כו“.

18) ולהעיר מסנהדרין (נט, א) „כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה“. וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה לזה ולזה. ובהנשמך בהערה הבאה.

מהן. ולקמן פריך דילמא להכי לא נישנו דלבני נח הוא דאסירי ולא לישראל ומשני ליכא מידי דלישראל שרי ולעובדי כוכבים אסור שכשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם. ולזה ולזה ליכא למימר דא"כ אמאי אתני [נשנתה] עבודת כוכבים הילכך על כרחיך אותה שלא נשנית אינה בבני נח הילכך אם לא נשנית אבר מן החי הוה אמינא נטלוה מבני נח ממתן תורה ואילך.

הערה 19 ראה לשון הרמב"ם שם רפ"ט: על ששה דברים נצטוה אדם הראשון. על עבודה זרה, ועל ברכת השם, ועל שפיכות דמים, ועל גלוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינים. אע"פ שכולן קבלה הן בידינו ממש רבינו, והדעת נוטה להן, מכלל דברי התורה יראה שעל אלו נצטוו.

הערה 19 חמדת ישראל בקונטרס נר מצוה הלי' מלכים שם: ראה במילואים.

הערה 20 ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג ח"ג מילואים ס"ח (רמו, ד ואילך): וראיתי לרמ"ע מפאנו ז"ל (בתשובותיו סי' קכג) . . וזה לשונו . . דהא דרשינן ראה ויתר גוים התיר להם שבע מצות [להלכה] . . אבל דבריו תמוהין אצלי . . עיקר דבריו אלו נוסדו על פרש"י (פ"ק דע"ז ו' ע"א) ד"ה ולפני עור וכו'. שכתב וז"ל דמזבין ליה בהמה ומקריבה לע"ז ובני נח נצטוו עליה. דהיא אחת משבע מצות. ונהי דאמרן עמד והתירן. מיהו אל יעברו על ידיך. שהרי עתידין הן ליתן את הדין על שאין מקיימין אותן ואע"פ שאין להם שכר בקיומן. ואהכי קעבר ישראל משום ולפני עור לא תתן מכשול וכו' עכ"ל עיי"ש . . וכן מתבאר מפרש"י בב"ק שם (בד"ה לומר) שכתב וז"ל לומר שאפי' מקיימין אותן שהרי אינם מצווים אבל לא פטרן עכ"ל עיי"ש. מתבאר דס"ל דגם למסקנא דמר ברי' דרבינא עמד והתירן ממש

במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כגון זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי אינו מפני שהקב"ה אסרו לנח אלא לפי שמשוה אסר עלינו אבר מן החי במה שצוה בסיני שיתקיים אסור אבר מן החי וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה הלא תראה מה שאמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני וכל אלו מכלל המצות.

הערה 17 פי' מים חיים להפר"ח לרמב"ם הלי' מלכים כאן. ומה שכתב והוא שיקבל וכו'. כתב מרן דהיא סברא דיליה. ולי נראה שהוציאו ממתניתין דסוף פרק גיד הנשה. יעויין שם בפירושו למשנה ותדע שהאמת אתי.

הערה 18 סנהדרין נט א בפרש"י ד"ה לזה ולזה: [בגמ': אמר ר' יוסי בר' חנינא כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה. לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח. ובפרש"י ד"ה לזה ולזה]: כדמפרש לקמן מדנשנית עבודת כוכבים וגילוי עריות בסיני ואשכחן דאיענש עובדי כוכבים עליהו אף לאחר מתן תורה כדכתיב (דברים יח) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו וגו' ובגלל התועבות האלה וכן בעריות (ויקרא יח) כי את כל התועבות האל שמע מיניה כי יהיב קודשא בריך הוא תורה לישראל לא שקלינהו להנך מבני נח וכדקיימי להו קיימי. וכל שלא נשנית בסיני נאמר לישראל ולא לבני נח מסיני ואילך, אף על גב דעד סיני נצטוו עליה מדלא הדר תנייה בסיני כדאיתא בעבודת כוכבים ובגילוי עריות דאשכחן דאיענש עובדי כוכבים עליהו, שמע מינה ישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורן אבל עובדי כוכבים נטלן

המוסגר שהציווי לב"נ התחיל מקודם).

ועפ"ז י"ל יתרה מזה – שהטעם שישנו חיוב לישראל „לכוף כו"ו הוא, מצד זה גופא שב"נ צריכים לקבל (ולקיים) ז' מצות אלו, מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו"ו – להיות דהשייכות של ב"נ לתורה היא רק ע"י ישראל (אשר להם ניתנה התורה).

ברם – מהי הסברת השייכות (שיהודי יוצרך להתעסק ב„לכוף את כל באי העולם כו"ו)?

ד. יתרה מזו: מדברי הרמב"ם מובן, שהחיוב על ישראל „לכוף את כל באי העולם כו"ו אינו קשור עם ההלכה „והוא שיקבל אותן . . מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו"ו:

הרגצובי²¹ מבאר, שלשיטת הרמב"ם ישנם שני סוגים: א) גר תושב, שזהו דוקא כאשר קבל בב"ד (בפני שלשה חברים). ב) בן נח שלא קבל את ז' המצוות בב"ד, או²² בזמן הזה שאין היובל נוהג (ובמילא „אין מקבלין גר תושב"²³) אך מקיים את ז'

(הנ"ל) שמתי נקרא ב"נ „גר תושב" ומ"חסידי אומות העולם, דוקא בשעה שמקבל ועושה ז' מצות אלו „מפני שצוה בהן הקב"ה כו"ו.

אך עדיין לא מובן הדין (הנ"ל) שלפניו ברמב"ם – צוה משה רבנו כו' (שבא בהמשך להתחלת ההלכה: משה רבנו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל כו') לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, שזה (לא דין בקבלת המצות ע"י ב"נ, אלא) ציווי על ישראל, שעליהם לכוף את ב"נ על קבלת המצות שלהם – איזו שייכות יש לקיום מצות ב"נ לישראל ועד – לכוף?

ג. המקור להציווי הנ"ל על ישראל, הוא מצד זה גופא ש, צוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, דלכאורה: לשם מה הודיע אותנו הקב"ה על ידי משה רבינו ו„צוה בהן הקב"ה בתורה" „שהנחיל לישראל" על ז' מצות ב"נ? ומכך לכאורה מובן, שזהו חיוב על ישראל, (ותיבת (-הענין של) „מקודם" הוא מאמר

לרבינו דצריך להחיות". אבל בהל' איסור"ב שם כתב „אבל בלא זה (בלא קבלה בב"ד) או בזמן שאין היובל נוהג אז הוא בגדר ב"נ המבואר בפ"י שם ה"י".

23 רמב"ם הל' ע"ז פ"י סה"ו. הל' מילה פ"א ה"ו. הל' שבת ספ"כ. הל' איסור"ב שם ה"ח.

21 צפע"נ על הרמב"ם הל' איסור"ב פ"ד ה"ז. צפע"נ מהדו"ת הל' ע"ז פ"י ה"ו (לב, א. שם, סע"ג).

22 בצפע"נ מהדו"ת שם מזכיר רק „וב"נ היינו בזמן שאין היובל נוהג . . עכ"פ להחיותו בזמנה"ז דא"א לקבל גר תושב ס"ל

כוותי. מ"מ הכי גמירא להו מקבלתם עיי"ש. ואין שום יסוד לדבריו אלו. דודאי שאר אמוראי דלא דרשי קרא כדר"י גם עיקר מילתא דר"י לא ס"ל. דקבלה מאן דכר שמי'. ור"י לא נפק"ל הכי אלא מהך קרא. וכיון דאינהו לא דרשי קרא הכי. ודאי לא ס"ל הכי. וגם כל אמוראי דירושלמי שם לא ס"ל בהא כדר"י עיי"ש.

הערה 23 רמב"ם הל' ע"ז סה"ו: בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו. ואפי' יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח שנאמר לא ישבו בארצך אפילו לפי שעה. ואם קבל עליו שבע מצות הרי זה גר תושב. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג אבל שלא בזמן היובל אין מקבלין אלא גר צדק בלבד.

הל' מילה פ"א ה"ו: לקח עבד גדול מן העכו"ם . .

קאמר . . אלא דמ"מ לא פטרן מעונש עליהן אם יעברו . . ועכ"פ מבואר דהרמ"ע מפאנו ז"ל כל יסודו הוא רק ע"פ פרש"י שם . . וגם ראיתי בתשובת פני יהושע (ח"א חיו"ד סי' ג'. ובח"ב חאה"ע סי' מ"ג) שהחליט ג"כ ע"פ פרש"י שם דאיסור לפני עורר לענין בני נח אינו אלא מדרבנן בעלמא. משום שכבר הותרו. ואע"פ שמן העונשין לא נפטרו. מ"מ אין בזה משום לפני עורר מדאורייתא. כיון שאינם מצווים עכשיו. ועיקר איסור לפני עורר אינו אלא במכשיל את אחרים בעבירות שמצווין עליהן. ושכנגדו הרב מהר"ם ז"ל בעל תשובות צ"צ חלוק עליו שם. וכתב דאפי' את"ל כן לרב יוסף דדריש מדכתיב ראה ויתר גוים שעמד והתירן להן. מ"מ אנו לא קיי"ל כוותיה. משום דרבים פליגי עליה. דשאר אמוראי בפ"ד דב"ק שם לא ס"ל כוותיה. והר"ב פ"י שם השיב על זה דכולהו אמוראי מודו בעיקר הדבר לרב יוסף שעמד והתירן להן. ואע"ג דבדרשא דקרא לא ס"ל

בכל מקום וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים".

מזה שהרמב"ם אומר „לכוף כו' לקבל מצות שנצטוו" ואינו מסיים תיכף „(לקבל מצוות שנצטוו) ויהיו כגרים תושבים" וכיו"ב (ע"ד לשונו במקום אחר²⁴) – משמע, שהענין של „והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב" הוא ענין בפ"ע, ולא פירוש (ותנאי) ב„לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". ופשיטא שהציווי „לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" הוא לשם זה גופא שיקבלו המצות שנצטוו עליהם, ולא על מנת שייעשו „גר תושב"²⁵.

[וכדמשמע גם מהכסף משנה²⁶: בנוגע לעבד שלא

המצות – שגם הוא „מצווין עליו להחיותו"²³.

ומכיוון שגם ב"נ שאינו גר תושב „מצווין עליו להחיותו" – בהכרח לומר, שבדברי הרמב"ם „צוה משה רבינו . . לכוף . . לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג", כוונתו (איננה דוקא) קבלה „בפני שלשה חברים" (בב"ד) כדי להיות גר תושב, אלא אפילו) קבלה (סתם) לקיים ז' המצות (כדין ב"נ סתם). זאת אומרת שהדין „לכוף את כל באי העולם לקבל כו'" אינו קשור עם הדין דגר תושב.

ועפ"ז יומתק דיוק סדר לשון הרמב"ם בהלכה הנ"ל, וזה לשונו: „צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג. והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב

בכל מקום". וראה ראב"ד וכס"מ הל' ע"ז שם.

(25) וכדמוכח גם מזה שבהציווי לכוף אומר הרמב"ם „לקבל מצות שנצטוו" – „לקבל" סתם, ולא לקבל בפני שלשה חברים (וראה לקמן בפנים ובהערה 34).

(26) הל' מילה שם.

(23*) וכ"ה לכאו' בשו"ת הצ"צ יו"ד ספ"ג.

(24) בהל' מילה שם גבי עבד. דאף שכתב בהל' איסור"ב שם ה"ז „ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל", הרי נקבע שמו גר תושב, וכמו שקורא הרמב"ם בכל מקום, וכמ"ש כאן „והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב

הערה 23* שו"ת הצ"צ יו"ד ספ"ג: כתוב בתורה פ' בהר כ"ה ל"ה גר ותושב וחי עמך. נצטוינו מזה שגר תושב מצוים אנו להחיותו. והיינו כמו ישראל ממש . . והנה גר תושב הוא שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ושבע מצות כמ"ש במס' ע"ז (דס"ד ע"ב). וע"כ האינם יהודים עתה שמאמינים ביחוד הבורא. רק שאוכלים מאכלים האסורים לנו. ואינם נמולים. אנו מצוים בהם וחי עמך כמו בישראל . . לכן לענין וחי עמך הם ג"כ בכלל כיון שאינם עו"כ ומאמינים בבורא עולם והשגחתו וגומלים טוב וחסד. ע"כ חייבים אנו לדרוש שלומם וטובתם.

הערה 24 ראב"ד וכס"מ הל' ע"ז שם (פ"י סה"ו): ראב"ד: אבל שלא בזמן היובל אין מקבלין אלא גר צדק בלבד. א"א איני משוה לו בישיבת הארץ. כס"מ: טעמו לומר שאע"פ שאין מקבלין גר תושב בזמן שאין היובל נוהג אם קבל שבע מצות למה ימנעו אותו מיישיבת הארץ הא ליכא למיחש ביה פן יחטיאו. ולדעת רבינו נראה לומר דאין ה"נ שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצות שאין מונעין אותו מיישיבת הארץ ולא בא לומר אלא שאין בית דין מקבלין אותו.

אם התנה עליו מתחלה והוא אצל רבו העכו"ם שלא ימול אותו מותר לקיימו והוא ערל. ובלבד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב. אבל אם לא קיבל עליו שבע מצות יהרג מיד. ואין מקבליים גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג.

הל' שבת ספ"כ [הי"ד]: עבד ואמה שאנו מצווין על שבייתן הם עבדים שמלו וטבלו לשם עבדות וקיבלו מצות שהעבדים חייבים בהן. אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו אלא קיבלו עליהן שבע מצות שנצטוו בני נח בלבד הרי הן כגר תושב ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא כישראל בחול. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת וגר צדק הרי הוא כישראל לכל דבר. במי נאמר וינפש בן אמתך והגר. זה גר תושב שהוא לקיטו ושכירו של ישראל כמו בן אמתו. שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת אבל לעצמו עושה. ואפילו היה הגר זה עבדו הרי זה עושה לעצמו.

הל' איסורי ביאה פי"ד הלכה ה: ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג. אבל בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו.

דברי רבינו . . . ואם אין ידינו תקיפה בעוונותינו לא מפני זה הוי לי' להניח מלכתוב הדין".

ומזה מובן, שהדין „צוה כו' לכוף כו' לקבל מצות כו' וכל מי שלא יקבל יהרג" הוא חיוב שבתוקפו עומד גם²⁸ בזמן הזה^{28*}, „כשאין היובל נוהג"²⁹, וגם כאשר

מל כתב הרמב"ם²⁶, „מותר לקיימו ובלבד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח . . . אבל אם לא קיבל עליו שבע מצות יהרג מיד" (שהטעם לזה הוא²⁷ מצד ש„צוה משה כו' לכוף את כל באי העולם כו' וכל מי שלא יקבל יהרג"). הראב"ד משיג על כך „אין לנו עתה להרוג איש", אומר על כך הכס"מ: „אין כאן השגה על

(27) כמ"ש בכס"מ שם.

(28) וגם הראב"ד לא פליג אלא על הדין ד„יהרג מיד" [דס"ל להראב"ד שבזמן הזה שאין לנו סנהדרין אין יכולים לדון ד"ג גם בב"נ, כמבואר בצפ"ע הל' מילה שם], אבל לא פליג על הדין „ובלבד שיקבל עליו שבע מצות". ויתירה מזו מוסיף הכס"מ שם, ד"ל דהראב"ד פליג רק על הדין ד„מגלגל עמו . . . או אם התנה כו'", ד„מכיון שבזמן הזה . . . אין אנו יכולים להורגו . . . אסור לקיימו . . . ימכר מיד". וראה שו"ע אדה"ז מהדו"ב להל' שבת השייך לסי' רנב וסי' דש (תיא, א). וראה הערה הבאה.

(28*) ולהעיר משו"ע אדה"ז מהדו"ב שם: ומה שהזכיר

הרמב"ם ז"ל (בהל' שבת שם) מצות ב"נ גבי עבד ואמה היינו משום שבלא"ה אסור לקיימן כלל אפילו בחז"ל ובזה"ז לשיטתו בפ"א מה' מילה ובפ"ד מה' איסורי ביאה.

ולהעיר מצפ"ע הל' מילה שם בתחלתו: ור"ל דפליגי אם עכשיו בזה"ז כו'. ובהל' איסורי"ב שם: אך נראה דעבד תושב כו' מקבלין לעולם כו' אבל מלשון הרמב"ם ספ"כ מהל' שבת לא משמע כן וכן כאן כתב להיפך.

(29) ולכאורה י"ל דמ"ש הרמב"ם בהל' מילה „ובלבד שיקבל עליו שבע מצות ויהי כגר תושב" – אין הכוונה שנעשה גר תושב ממש (שהרי אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל

יכולין לדון ב"נ בדיני נפשות כמו שאין יכולים לדון ישראל].

הערה 29 תהלה לדוד לשו"ע שם [או"ח סי' דש] אות ה' [על דברי המג"א שנעתקו בפנים ההערה]: צ"ע לשון ומשמע. דהא מבואר להדיא. ובאמת דברי הרמב"ם ז"ל בה' שבת צ"ע שכתב עבד שלא מל ולא טבל וקיבל עליו ז' מצות ה"ה כגר תושב ומותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו. וע"ז כתב ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג. ולכאורה אין לזה שום פי' דאדרבה אין מקבלין דינו כעכו"ם ופשיטא דמותר לעשות מלאכה לעצמו. ולכן הי' אפשר לומר דזה שכתב הר"מ ז"ל ואין מקבלין צ"ל בסוף ההלכה שכתב דגר תושב אסור במלאכת ישראל שהוא שכירו ולקטו. ועל זה כתב דאין דבר זה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. ואפשר זה כונת המ"א מ"ש ומשמע וציוה לעיין בסוף הפ'. ולפי זה מבואר הך דינא דשכירו ולקטו שבדברי הרמב"ם ז"ל אינו אלא בגר תושב. והרב ז"ל במהד"ב לסי' זה צדד לומר בכונת הר"ם ז"ל דבשכירו ולקטו אף בלא קיבל עליו ז' מצות. ולפ"ז צ"ע למאי נ"מ כתב הרמב"ם ז"ל דאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג. אבל מדברי הראב"ד ז"ל בה' איסורי"ב שם שחשב דינים הנוהגין בגר תושב ולא חשב שאינו עושה מלאכה לישראל בשבת מה"ת משמע דס"ל דבשכירו ולקטו לא בעינן קבל עליו ז' מצות. גם משמע דס"ל דעבד ערל לא בעינן קבלת ז' מצות וכדעת הא' שבשו"ע שהיא

הערה 28 שו"ע אדה"ז מהדו"ב להל' שבת השייך לסי' רנב דש: ומה שהזכיר הרמב"ם ז"ל מצות בני נח גבי עבד ואמה, היינו משום דבלאו הכי אסור לקיימן כלל אפילו בחוץ לארץ ובזמן הזה, לשיטתו בפ"א מהלכות מילה ופ' י"ד מהל' איסורי ביאה, וגם הראב"ד לא פליג עליו שם אלא אם קיבל עליו ז' מצות בזמן הזה שאין היובל נוהג, אבל אם לא קיבל עליו לא פליג על הרמב"ם בפ"א מהל' מילה אלא על מ"ש שם יהרג מיד, אלא ימכר מיד.

הערה 28* צפ"ע הל' מילה שם (פ"א ה"ו): ור"ל דפליגי אם עכשיו בזמן הזה שאין לנו סנהדרין ואין יכולים לדון דיני נפשות אם על ב"נ ג"כ הדין כן. ועי' תוס' ע"ז דף ס"ד ע"ב דצריך עכ"פ לדונו ועי' סנהדרין דע"א ע"ב מבואר שם דאם נתגייר אחר שבירך השם פטור וזה רק קודם גמר דין והנה עי' שם דף ט"ו ע"ב דכל היכא דלא בעי דין הוה כמו לאחר גמר דין ע"ש וא"כ מוכח דבעי דין ולא הוה הדין גדר גילוי מילתא רק גדר פסק ועיין רש"י יבמות דמ"ז ע"ב ד"ה ומודיעין אותו ע"ש משמע דלא בעי דין. ועי' ירושלמי יבמות פ"ח וע"ז דס"ה ע"א ע"ש [והיינו: לדעת הרמב"ם ורש"י – ב"נ אינו צריך דין, כי חיוב מיתה חל עליו תיכף עם העבירה והבית-דין היו רק "מודיעים" לו את עונשו, ולכן גם בזמן הזה שאין דנים ד"נ הוא נחשב חייב מיתה (כי לא צריך ב"ד) אלא שאין בכוחנו להורגו כי אין ידינו תקיפה. אבל להראב"ד והתוס' בזמן הזה בכלל אין

הרמב"ם³¹, "אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל

"אין ידינו תקיפה"³⁰. משא"כ בנוגע לגר תושב פוסק

ולהעיר שבשור"ע או"ח סי' דש ס"א כתב (בנוגע למלאכת שבת) פרטי דיני עבד שלא מל וטבל אלא קבל עליו שבע מצות בני נח הרי הוא כגר תושב כו' ואם לא קבל עליו שבע מצות כו'. וכן בשור"ע יו"ד סקכ"ד ס"ב: גר תושב דהיינו שקבל עליו שבע מצות כו' - אף שהב"י בשור"ע לא כתב רק הדינים הנוהגים בזה"ז. ולהעיר שהמג"א או"ח שם סק"ב בסופו הוסיף, ומשמע בהרמב"ם שאין מקבלין עבד וגר תושב בזמן הזה ע"ש בספ"כ"ב (לכאורה צ"ל ספ"כ) - ראה תהלה לדוד לשור"ע שם אות ה'. לקו"ש חל"א ע' 127 הערה 59. וראה בהערה שלפניו.

(* *) והטעם לשינוי הלשונות ברמב"ם י"ל כי בהל' איסור"ב הרי זה כהמשך לדיני גירות (וגר תושב) - כדלקמן בפנים סוסי' והערה 52. משא"כ בהל' מילה והל' שבת שם, שהמזכיר בחיובי האדם בעבדו כו'.

30) וכן מוכח בתוי"ט אבות פ"ג מ"ד דמפרש מאמר רע"ק במשנה שם, "חביב אדם שנברא בצלם" (דגם) לב"נ נאמר - עפמ"ש"כ הרמב"ם בהל' מלכים. ע"ש.

31) הל' מילה שם. ובשאר מקומות שבהערה 23.

נוהג), אלא שהוא "כגר תושב" בפרט זה שקבל עליו שבע מצות ב"נ (וכן יש לפרש גם ברמב"ם הל' שבת שם)*. וכן משמע מסיום לשונו, "ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג", דלכאורה הול"ל, "ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן שהיובל נהג" כלשונו בהל' איסור"ב פ"ד סה"ט. אלא שבה בא רק לפרש הדין בנוגע לגר תושב (אבל לא בנוגע לעבד זה שהוא רק "כגר תושב"). משא"כ בהל' איסור"ב שם הרי כתב, "אלא היי גר תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא גר תושב" (והיינו שאיירי שם ב"ג, גר תושב" ממש**), ולכן כותב, "אין מקיימין עבד כזה (שהוא גר תושב) אלא בזמן שהיובל נהג". ועצ"ע.

(* אבל ראה ב"י לטיו"ד סוסי' ד"ה והרמב"ם, דאין מותר לקיימו אא"כ יהי גר תושב ואין מקבלין גר תושב בזמנה"ז, ולכן רבינו (הסוד) לא הזכיר הא דאם התנה עליו כו"י משום "שאין דרכו לכתוב אלא דברים הנוהגים בכ"ז". וגם הבי"ה השמיטו בשור"ע שלו שם (סעיף ד) כמ"ש בדרישה שם.

ל' הרמב"ם, שרק "לעצמן" מותרים במלאכה, הא לרבים אסורים) - זהו מפני שם "גר תושב" שחל עליהם (כלשון הרמב"ם "הרי הן כגר תושב"), ששייך לדיני ותורת ישראל, כמודגש בכך ש"אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג".

(* משא"כ בהל' ע"ז (פ"י סה"ו) והל' איסורי ביאה (פ"ד ה"ח) שנוגע להלכה בפועל (וראה הל' איסורי ביאה שם סה"ט). וראה הל' מילה פ"א ה"ו. וראה לקו"ש חכ"ז שם (ע' 135 ובהערות שם).

(* *) בתהלה לדוד שם מקשה עוד לדברי אדה"ז בהרמב"ם דבשכירו ולקיסו אף בלא קבל ז' מצות, דלפ"ז צ"ע למאי נפק"מ כתב הרמב"ם דאין מקבלין ג"ת אלא בזמן שהיובל נהג. ולכאורה לפי דברי אדה"ז שם ה"ז המשך מאמר המוסגר למ"ש הרמב"ם לפניו, כלשון אדה"ז שם, "ומה שהזכיר הרמב"ם ז"ל מצות ב"נ גבי עבד ואמה היינו משום דבלא"ה אסור לקיימן כלל אפי' בחו"ל ובזה"ד". וצ"ע.

הערה 30 תוי"ט אבות פ"ג מ"ד: חביב אדם שנברא בצלם חבה יתרה וכו' שנאמר בצלם אלקים עשה את האדם. פירש"י חביב אדם שנברא בצלם, לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו. ע"כ. ובכל אדם אמר ר"ע. וכמו שהוא הראיה שממנו הביא שהוא נאמר לבני נח לא לבני ישראל לבדם. ורצה ר"ע לזכות את כל אדם אף לבני נח. ומאמר מלא אמר הרמב"ם בפ"ח מהלכות מלכים (הלכה י'), "וז"ל צוה משה רבינו ע"ה מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח. וכל מי שלא יקבל יהרג והמקבל אותם הוא

דעת הרשב"א ז"ל ודלא כיש חולקין שהיא דעת הרמב"ן ז"ל.

לקו"ש חל"א ע' 127 הערה 59 [בדברי הרמב"ם הל' שבת (נעתק לעיל בפענוח להערה 23) מפרש המגיד משנה, דאסור לגוי לעשות מלאכה לישראל בשבת גם אם אינו שכירו, והאיסור הוא רק בגוי שקיבל עליו ז' מצות (ופליג עליו אדה"ז בב' פרטים אלו). ומבאר בלקו"ש שם, דלהמ"מ יסוד חיוב שביתת העבד הוא מצד שייכות עצמו לדיני ישראל ולא מצד זה שקנוי לישראל. ולכן גם אם אינו עבד לישראל אסור לעשות עבורו מלאכה, וכן רק אם קיבל עליו ז' מצות דבלא זה לא שייך שיחול עליו חיוב שביתה. וע"ז כותב בהערה: וע"פ הנ"ל בפ' דעת המ"מ יש לתרץ גם המשך ל' הרמב"ם בהלכה זו, שתיכף לאחר אימרו הדין ש"עבדים שלא מלו ולא טבלו כו' הרי הן כגר תושב ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמן כו", ממשיך "ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג" - דלכאורה תמוה, מה זה שייך כאן, ובפרט שהרמב"ם לא איירי כאן בגר תושב אלא ב"עבדים שלא מלו ולא טבלו אלא קיבלו עליהן שבע מצות", ולמאי נפק"מ כאן הדין ד"אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג" (ראה תהלה לדוד לשור"ע או"ח סי' דש)?

וע"פ הנ"ל י"ל**, כי בזה מדגיש הרמב"ם דזה שהעבדים אסורים במלאכת רבם (כפי המשתמע מדיוק

נוהג³²].

מצות שנצטוו בני נח" הוא: (א) ציווי כללי בנוגע „כל באי העולם". (ב) דין בחיובי ישראל, שעליהם לכפות ב"נ לקבל מצות שנצטוו בני נח. (ג) ההשתדלות דישראל בהקיום של ב"נ אינו קשור עם אופן הקבלה מצד ב"נ – הם אינם צריכים לקבל בפני שלשה

וההפרש בין שני הדינים („צוה כו' לכוף כו' לקבל מצות שנצטוו בני נח", ו"גר תושב"): זה ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל

שלדעת הרמב"ם „נראה לומר דאה"נ שאם מעצמו קבל עליו שבע מצות שאין מונעים אותו משיבת הארץ ולא בא לומר אלא שאין ב"ד מקבלין אותו". אבל ראה מנ"ח מצוה צד.

(32) משא"כ לדעת הראב"ד (הל' ע"ז והל' איסו"ב שם) שבנוגע לכמה דינים מקבלין אותו. ולהעיר מכס"מ הל' ע"ז שם

ומה הן מצות גר תושב והוא שאין מושיבין אותו בתוך העיר דדרשינן בספרי עמך ישב ולא בעיר עצמה ומצוה להחיותו דכתיב וחי אחיך עמך וקונה עבד עברי כעכו"ם ואלה הדינים שאינם נוהגים בו אלא בזמן שהיובל נוהג יש מהן שהוא להקל עליו ויש מהן להחמיר עליו שבזמן שאין היובל נוהג יושב אפילו בעיר עצמה שאין קדושת הארץ עליה כשהיתה וקונה עבד עברי עד זמן שירצה שאין זמן מיוחד ואלו להקל עליו אבל אין אנו מצווים להחיותו זהו להחמיר עליו וקרוב הדבר להיות מן הטעם כי בזמן היובל היו שומטין והיה יכול להתפרנס שלא בטורח צבור ועכשיו אינו יכול מעתה מקיימין מי שהתנה שלא למול ושלא לטבול כמה שירצה בכל זמן עכ"ל.

מנחת חינוך מצוה צד: והכסף משנה כתב דגם דעת הר"מ כן שאם מקבל עליו מעצמו שאין מונעים אותו משיבת הארץ, כיון דמקיים ליכא הטעם פן יחטיאו וכו'. ונראה פשוט לפי דברי הכסף משנה, אף בלא קיבל לפני שלשה חברים, כי באמת אין מקבלים אותו, מ"מ כיון דמקיים השבע מצות מותר בישיבת הארץ. ומ"מ איני יודע מי דחקו להכסף משנה בדעת הר"מ, דנראה מפרש דכתב כאן לענין ישיבת הארץ דצריך שיהיה בזמן היובל, א"כ דעתו כן כיון שאין מקבלין אין דינו כגר תושב. ועיין ר"מ פי"ד מאיסורי ביאה הל' ז' וח', כתב איזהו גר תושב זה שיקבל עליו שבע מצוות וכו', ולמה נקרא שמו תושב שמוותר להושיבו בארצנו וכו', ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג וכו'. נראה מדבריו להדיא דלענין ישיבת הארץ ג"כ דין זה, ועיי"ש במגיד משנה ובהשגות הראב"ד.

הערה 33 שוה"ג הא' שו"ת ושב הכהן שם: [געתק

הנקרא גר תושב בכ"מ וכו' כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב. והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה. והודיענו ע"י מרע"ה שבני נח מקודם נצטוו בהן. אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא (צ"ל אלא) מחכמיהם. עכ"ל. ומעתה אני תמה למה זה רחקה הדרך מן המפרשים ולא רצו ללכת בה לפרש דברי ר"ע שאמר מאמרו כלפי כל אדם כי אם לישראל בלבד. ונסמכו במאמרם ז"ל אתם קרויים אדם וכו' והרי זה דרש על דרש. ובזה נכנסו בדוחק ענין הצלם. ובפי' הכתוב שהביא לראיה. אבל בעיני זו הדרך דרך סלולה ומרווחת כי בא ר"ע להישיר לכל באי עולם כאשר נצטוונו מפי מרע"ה כדברי הרמב"ם. ואם בכפיית חרב הרג ואבדן נצטוונו כ"ש בכפיית דברים. להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם. יזכרם לטובה. ושהם חביבים שנבראו בצלם להורות נתן בלבם. כי זאת תורת האדם לעשות חוקי אלקים ומשפטיו מצד אשר הוא צוה כדברי הרמב"ם, דהואיל שחבבו לבראו בצלמו, לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו כפירש"י. והשתא אתי שפיר דנקט להך קרא. אע"פ שיש כמה מקראות הקודמים אליו שנאמר נעשה אדם בצלמו. אבל זה המקרא הוא שנאמר גבי המצוות שנצטוו בהם. לכך הביא לזה הכתוב שכן אמרו הש"י בטעם המצוה אשר צוה אותם כי בצלם אלקים עשה את האדם ולבני נח נאמר הכתוב. ולבני נח אמר ר"ע דבריו הללו.

הערה 32 ראב"ד הל' ע"ז והל' איסו"ב [על דברי הרמב"ם שנעתקו בהערה 23]: אלא בזמן שהיובל נוהג כו'. כתב הראב"ד ז"ל דעת זה המחבר סתום וחתום ולא פירש מהו איך מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג

מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם, לא, להשתדל" שכל באי העולם יקבלו³⁶ מצות שנצטוו בני נח וכיו"ב, הציוי הוא עד לאופן של "לכוף".

ויש לומר בזה: לגבי גר תושב ישנה מחלוקת³⁷: "איזהו גר תושב כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח".

הרמב"ם פוסק בכמה מקומות³⁸ כחכמים³⁹, שעליו לקבל שבע מצות. אך בהל' איסורי ביאה⁴⁰, משנה הרמב"ם בלשונו: "אי זה הוא גר תושב זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח". ולכאורה: כיוון שהוא צריך לקבל

חברים³³ (ב"ד ישראל)³⁴. וכן (ד) אופן הקבלה אינו חייב להיות דוקא "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"³⁵.

משא"כ הגדר של גר תושב הוא (א) דין רק בב"נ הרוצה לקבל, (ב) רק כאשר הקבלה של הב"נ היא "בפני שלשה חברים"³⁴, (ג) ובאופן שזהו "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה" ("אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב").

זאת אומרת, הדין של "לכוף את כל באי העולם לקבל כו"ם אינו קשור עם דין קבלה (בב"ד של ישראל) שנתחדש במ"ת, אשר על-ידו נעשה הב"נ לגר תושב (מצווה ועושה³⁵).

ה. ויובן זה בהקדם לשון הרמב"ם, "צוה משה רבינו

ד"ן.

(** היינו בעשי', שמושיבין אותו בינינו ודואגים להחיותו (עד ש"נוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילת חסדים כישאל" - רמב"ם הל' מלכים פ"ה הי"ב). משא"כ מה שמצוה להחיות סתם ב"נ שמקיים שבע מצות אינו באופן כזה (ראה רמב"ם שם הי").

35 לכאורה מוכרח לומר כן - שהרי אי אפשר לכוף על הכוונה ואמונה שבלב. וי"ל שבנ"י מחוייב לעשות כל התלוי בו - ולכן עליו לומר להב"נ שקבלתו צ"ל מפני שצויה הקב"ה (אף שאינו יכול לבוחנו בזה). - ואולי י"ל בדוחק עכ"פ - שהב"נ צ"ל בדיבור שהוא מקבל "מפני שצוה כו"ם".

35* לדעת הראשונים הנ"ל סעיף ב.

36 להעיר מלשון המבי"ט בקרית ספר לרמב"ם כאן (סוף אזהרת שסה).

37 ע"ז שם.

38 הל' מלכים כאן. הל' ע"ז; הל' מילה והל' שבת שבהערה 23.

39 כמ"ש בכס"מ כאן. מ"מ לרמב"ם הל' איסור"ב שם הי"ז.

40 שם.

33 ולכאורה כ"ה בנוגע לחסידי אוה"ע שכתב הרמב"ם שם הי"א "כל המקבל שבע מצות ונוהר לעשותן הרי זה מחסידי אוה"ע ויש לו חלק לעוה"ב", שמלשון הרמב"ם משמע שכל ב"נ יכול להיות מחסידי אוה"ע כשמקבל שבע מצות (גם שלא בפני שלשה חברים) ונוהר לעשותן (בפועל)*. וכדמוכח מסיום לשונו "אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם", דאת"ל דהוא רק דין בגר תושב, מאי "אינו מחסידי אוה"ע".

* אבל ראה שו"ת ושב הכהן שם.

34 ועפ"ז יש לבאר דעת ר"מ (ע"ז סד, ב) דכל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד ע"ז הוא גר תושב דהיינו (ראה שם תוד"ה איהו) שמצווין להחיותו - דלכאורה, באם עבר על שאר המצות הרי הוא חייב מיתה (וכקושיית התוס' שם)* - דיש לומר, דהברייתא שם איירי במקיים כל ז' מצות, אלא שאעפ"כ אין מצווין להחיותו** עד שיהי גר תושב, שזה נעשה ע"י קבלה בפני ג' חברים דוקא: לדעת חכמים - כל ז' המצות, ולדעת ר"מ - מספיק קבלה זו על ע"ז בלבד. וראה לקמן הערה 51.

* בתוס' שם מתרץ: דכל זמן שלא דנוהו ב"ד אינו חייב מיתה. אבל ראה צפ"ע"נ להל' מילה שם, דלדעת הרמב"ם (ועוד ראשונים) "לא בעי

הערה 36 מבי"ט בקרית ספר לרמב"ם סוף אזהרת שס"ה: ואם לא רצתה [אשת יפת תואר] להניח עבודה זרה הורגין אותה ככל עיר שהשלימה דאין כורתין להם ברית עד שיכפרו בעבודה זרה ויקבלו שאר מצות בני נח אבל אין כופין אותו לקבל תורה ומצות דכתיב מורשה קהלת יעקב לא הנחילה אלא לישראל ולכל הרוצה להתגייר כדכתיב ככם כגר אבל כופין על שבע מצות בני נח וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה שיקבלו ואם לא שיהרגו אותם.

לעיל הערה 16 והנוגע לכאן]: ומה שכתב אחרי זה: כל המקבל שבע מצות ונוהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם. . נראה מסתימות דבריו דגם קבלה זו לענין שיהי נקרא מחסידי אומות העולם צריך שיהי בפני שלושה כי סתמו כפי' דהקבלה צריך להיות בפני שלושה [עיין לעיל המשך דבריו].

הערה 34 שוה"ג הא' צפ"ע"נ להל' מילה שם [פ"א ה"ן]: נעתק לעיל הערה *28.

כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם שאם מלכותי לא יקבלו גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל אנכי ה"א לא יהי' לך אני הוא שקבלתם מלכותי (במצרים⁴³) אמרו לו כן וכשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי".

זאת אומרת, במתן תורה⁴⁴ היו שני ענינים: קבלת מלכותו של הקב"ה וקבלת הגזירות – המצוות: הענין

עליו כל ז' המצוות, שבכללן גם „שלא לעבוד עבודת כוכבים” – מדוע כתב זה כאן בחלוקה בפני עצמה?

וההסברה בזה: איתא במכילתא על הפסוק⁴² „לא יהי' לך אלקים אחרים על פני”, „למה נאמר לפי שנאמר אנכי ה' אלקיך משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות אמר להם

מאיזה פסוק למדין זה, ועל איזו גזירות אמר קבלו גזירותי.

אבל ראה פי' מרכבת המשנה למכילתא. וראה השגות הרמב"ן לשהמ"צ מל"ת א: ואמרם שקבלתם עליכם במצרים הוא לומר שכבר האמינו באלקות במצרים כו' והאמונה ההיא הזכירה עתה וקבלו אותה עליהם ואמרו עליהם הן הן שהאמינו וקבלו עליהם להחזיק באמונה כו'. וראה לב שמח בשהמ"צ מ"ע א בתחלתה.

ולמעשה מפי' מרכבת המשנה שם דלפי הגירסא בתו"כ אחרי „צריך להפך הגירסא בדברי ת"ק וצריך להיות . . . וקבלתם מלכותי בסיני כעת. ולפי זה יוצדק יותר המשל ושיטת רשב"י . . . שקבלתם מלכותי במצרים כו".

41) גם בהל' מלכים שם ה"ט ב„עיר שהשלימה” מפרט „עד שיכפרו בע"ז כו' ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח”. אבל שם י"ל בפשטות, כי נוגע להמשך לשונו „(עד שיכפרו בע"ז) ויאבדו את כל מקומותי”. וגם הרי לא כתב שיקבלו שלא לעבוד ע"ז ויקבלו שאר המצוות כ"א „עד שיכפרו בע"ז כו'” (ולכן מסיים: שכל עכו"ם שלא קבל מצוות שנצטוו ב"נ – בלי פירוט).

42) פרשתנו [יתרו] כ, ג.

43) יש משיטים „במצרים”. וראה הערה הבאה.

44) וכמפורש שם לאח"ז בדברי רשב"י „אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם בסיני”. ולכאורה דוחק לומר שבזה גופא הוא המחלוקת מתי היתה קבלת מלכות. ומשמע דהמחלוקת היא

ולא טבלו פירש"י שמלו בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל ב"נ לקבל התורה עכ"ל ור"י ס"ל דאינו גר עד שימול ויטבול שכן טבילה היתה בסיני שהי' שם הזאה ואין הזאה בלא טבילה וא"כ שיטת ת"ק היא שיטת ר"א דבמילה לחוד מיקרי גר א"כ קבלת מלכותו במצרים הי' ורשב"י ס"ל כר' יהושע דטבילה בסיני היתה א"כ קבלת מלכותו בסיני הי'.

[בהמשך ההערה, בביאור הגירסא בתו"כ פ' אחרי, דרשב"י אומר „שקבלתם מלכותי במצרים”] ושיטת רשב"י לפרש דאנכי ה' אלקיך שקבלתם מלכותי במצרים הוא שנאמר בפרשת עריות אני ה' אלקיכם כמעשה ארץ מצרים וגו' דמבואר למעלה פסוק ויסע פ"א דשם שם לו חוק ומשפט הנאמר במרה זה חק עריות הרי דפרשת עריות במרה נאמרה וא"כ אני ה' אלקיכם הנאמר בפרשת עריות כל הפרשה נאמרה במרה ועל כרחק א"א לפרש [=לגרוס] קבלתם מלכותי בסיני שהרי מאמר זה הי' במרה טרם הוגשו לסיני אלא ע"כ שקבלתם מלכותי במצרים ע"י המילה כמו שנתבאר למעלה בשם רש"י כמוהו אנכי ה' אלקיך האמור כאן שקבלתם מלכותי במצרים ומבנין אב אתה למד זה הנראה לנו בפשט ברייתא דקמן.

הערה 44 פי' מרכבת המשנה למכילתא: אני הוא שקבלתם מלכותי יתכן לומר כוונת מחלוקת ת"ק ורשב"י עם השיטה שכבר זכרנו למעלה בשם הפוסקים לטיו"ד סי' רכ"ח דהא דנודר ע"ד חבירו אין לו התרה היינו בשביל טובה שעשה לו ונשבע לו בשביל אותה הטובה בשעתו אבל אם הטובה היא מצד אחר לא מיקרי נשבע מחמת טובה כיון שלא נשבע לו מחמת אותה הטובה. ובדין זה יהיו מחולקים ת"ק ורשב"י, שגם הוא יתברך גזרה חכמתו להכניס את ישראל תחת כנפיו ולשיעבודו בשבועה שקיבלו על עצמם בל יהי' אפשר בחזרה ובשאלה, וזה הי' מאמרו יתברך אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ירצה דהשבועה מישראל היתה בשביל הטובה שעשה להם השי"ת [ב]גלל זה אי אפשר בחזרה, וסבירא לי' לת"ק כשיטת ר"ת והקמים בשיטתו דצריך שיהי' השבועה בשעת הטובה בדוקא ע"כ דריש אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים בשעת הטובה ממש ואי אפשר בחזרה ולא כן שיטת רשב"י כשיטת הפוסקים דס"ל דנשבע מחמת טובה אף שלא בשעת טובה גלל זה ס"ל שקבלו מלכותי בסיני. או יאמר דפלוגתת ת"ק ורשב"י פלוגתת ר' אליעזר ור' יהושע בפרק החולץ דף מ"ו דר"א ס"ל דגר שמל ולא טבל הרי הוא גר שכן מצינו באבותינו שמלו

קבלת מלכותו של הקב"ה (שבזה נכלל גם שלילת ע"ז – אנכי ולא יהי לך) וקבלת מצות (בשאר הדברות כנ"ל);

ומעין זה בכל גר, אשר „מודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם"⁴⁹ – קבלת מלכותו, וגם „מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות כו"⁴⁹ – קבלת מצות –

עד"ז הוא בגר תושב – שזהו ג"כ ענין של „קצת גירות"⁵⁰ (ביחס לשבע מצות),

המיוחד של קבלת המלכות מתבטא (גם)⁴⁵ בזה ש„אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענום"⁴⁶, משא"כ קבלת הגזירות (מצות) – בשאר הדברות⁴⁷, וכן בכללות הענין ד„תורה צוה לנו משה מורשה – תורה בגימטריא תרי"א"⁴⁸.

ו. עפ"ז יובן מה שהרמב"ם מחלק את הצייוי שלא יעבוד ע"ז משאר המצוות – „אי זה הוא גר תושב זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצות כו"ם":

כשם שאצל בני ישראל היו במ"ת שני ענינים –

(49) רמב"ם הל' איסור"ב שם ה"ב.

(50) לשון רבינו גרשום לכריתות ט, א (נדפס שם י, ב). ובמאירי יבמות מה, ב קורא „גר לחצאין". בתורת הבית השלם להרשב"א (בית חמישי ריש שער רביעי) מביא הגמ' בע"ז „איהו גר תושב כל שקבל עליו כו' וחכ"א כל שקבל עליו שבע מצות בני נח ואחרים אומרים אלו ואלו לא באו לכלל גר דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי* אלא איהו גר תושב כו"ם (ומשמע שכ"ה גם לר"מ וחכמים). וראה ט"ז יו"ד ס"ב סוסק"א דלהרמב"ם – גר תושב „יצא מכלל העמים". ובגליוני הש"ס להר"י ענגל ע"ז סד, ב ד"ה איהו: דמגמ' . . מוכח דגירות של גר תושב הוא שמקבל עליו מצוות גר תושב בתורת ישראליות ונעשה ישראלי למצוות אלה דאילו הי' ב"נ עדיין ומקיימם בתורת ב"נ לא יפול ע"ז ל' הכנסה תחת כנפי השכינה, דלשון זה מורה על ישראליות כו'. וראה גם אוצרות יוסף (להנ"ל) חי' יו"ד (ח"א) אות יו"ד בביאור דברי הט"ז.

(* ובגמרא לפנינו: לא באו לכלל גר תושב ואיהו כו'. וראה פרש"י שם.

(45) והיינו (ע"פ המכילתא) ב' הענינים כפי שבאים בעשה"ד. אבל בכללות יותר י"ל שזה הי' כשאמרו נעשה ונשמע (משפטים כד, ז) והקדימו נעשה לנשמע (ראה שבת פח, א). וראה סדר אליהו רבה פל"א (פכ"ט): אתם צריכים לקבל מלכותו של ממ"ה הקב"ה עליכם שכך קבלתם לו עליכם מתחלה ואמרתם כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. וראה ספרי ברכה לג, ג: מקבלים עול תורתך וכה"א . . נעשה ונשמע. וראה מדרש הגדול פרשתנו יט, יז.

(46) מכות כד, רע"א (וש"נ).

(47) וכן יש לפרש גם במכילתא דגם לא יהי לך הוא בכלל קבלת מלכותו. אבל לפי הגירסא שלפנינו (וכהובא בהשגות הרמב"ן שם מ"ע א ול"ת א) משמע לכאורה דלא יהי לך הוא בכלל קבלת הגזירות, ועפ"ז, הביאור דלקמן בפנים – אינו. – וגם צע"ק למה גם לא יהי לך – נאמר מפי הגבורה.

(48) מכות כג, סע"ב ואילך. וראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע א (ובמל"ת א). השגות הרמב"ן ושאר מפרשי סהמ"צ שם.

ואמרו תורה בגימטריא תרי"א הוי, היה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום. הנה נתבאר לך שאנכי ה' מכלל תרי"ג מצות, והוא צווי באמונת האלהות כמו שבארנו. [דברי הרמב"ן ושאר המפרשים לא הועתקו מפני האריכות הגדולה].

הערה 50 אוצרות יוסף (ענגל) חי' יו"ד (ח"א) אות יו"ד בביאור דברי הט"ז: בט"ז שם דגר תושב יצא מכלל העמים ע"ש, וא"כ כיון דאינו גם ישראל א"כ ענין גר תושב דיצא מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא בא . . והנה מ"ש במ"א דגירות הגר תושב דמקבל עליו ז' מצות ב"נ, ואינו מובן דמה ענין הגירות הא כל ב"נ מצווה ז' מצות אלו? וכתבתי במ"א דגר תושב מקבל עליו ז' מצות אלו דישראליות היינו איסור אבר מן החי שנאמר לישראל וכן כולם ולכן צריך ב"ד של שלשה היינו ג' חברים

הערה 45 מדרש הגדול פרשתנו [יתרו] יט, יז: ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית ואמר אם מקבלין אתם עליכם את התורה מוטב ואם לאו כאן תהא קבורתכם באותה שעה געו כולן בבכייה ושפכו לבם כמים בתשובה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.

הערה 47 גירסא שלפנינו במכילתא הובא בהשגות הרמב"ן לסהמ"צ מ"ע א ול"ת א: אני הוא שקבלתם עליכם מלכותי במצרים אמרו הן, כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יהיה לך.

הערה 48 סהמ"צ להרמב"ם מ"ע ול"ת א רמב"ן ושאר מפרשים שם: רמב"ם מ"ע א: ובסוף גמרא מכות אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר"ל מנין תורה. והקשו על זה

ז. עפ"ז יש לומר, שעד"ז הוא בנוגע ל"כל באי העולם" – גם אלה שאינם רוצים לקבל על עצמם ז' המצות בפני ב"ד ישראל (ולהיעשות גר תושב) – שקבלת מלכותו היא ענין עיקרי בקיומם את ז' המצות.⁵³

זוהי השייכות של "צוה משה רבינו כו' לכוף כו' "

מכיוון שקבלתו אינה באה מצד הכפי' אלא מרצונו הטוב – צריכים להיות בזה שני הענינים: הקבלה "שלא יעבוד כו"ם" – קבלת מלכותו, והקבלה לקיים "שאר המצות שנצטוו בני נח" – קבלת מצות⁵¹.

[ועפ"ז מובן גם מדוע מפרט הרמב"ם ענין זה דוקא בהל' איסורי ביאה – כיוון שרק שם מופיע הדין של גר תושב בהמשך לדיני גירות⁵²].

ואינו מפרט והוא שמקבל ונזהר לעשותן מפני שצוה הקב"ה בתורה כו' כמ"ש בהל' מלכים כאן, כי בזה מדגיש שם שלא נעשה ל(ישראל) גר ממש, אלא נשאר מחסידי אומות העולם.

(* וצנע"ק מה שלא כתב בהל' איסורי שם גם זה דגר תושב צריך לקבל בפני ג' חברים כמ"ש בהל' מלכים כאן. ואולי י"ל, כי זה מובן מעצמו, דהרי התחלת ה"ז שם "אי זה הוא גר תושב" היא המשך לה"ז "ושלשה עומדין על גביו כו", וכמודגש גם בהמשך לשונו בה"ז שם "ולא מל ולא טבל" דיש קס"ד שג"ז איתנהו ב"י.

(53) ראה גם שו"ת מחנה חיים ח"ג יו"ד סי' מו.

(51) עפ"ז יש לומר שגם מחלוקת ר"מ ותכמים בע"ז שם בגר תושב אם צריך לקבל עליו שלא יעבוד ע"ז או גם שאר מצות היא – האם לחלות שם גר תושב די בקבלת מלכותו, שהיא שלילת ע"ז (דהרי גם לר"מ המדובר שמקיים כל ז' מצות, כנ"ל הערה 34), או שצ"ל גם קבלת מצות דילי.

(52) ולכן מפרט שם הפרטים בהגירות דגר תושב, שבוה דומה לגירות גמורה*. משא"כ בשאר המקומות ברמב"ם. וכן כאן בהל' מלכים דהמדובר בעיקר בז' מצות ב"נ ולא בדיני גירות. ועפ"ז יומתק מה שממשיך שם "והוא מחסידי אומות העולם"

מצות ואילו לשאר דבר הוא עכו"ם, וזה ג"כ צ"ע דאיך אפשר שיהי' ישראליות וכותיות ביחד באדם אחד הרי ישראליות וכותיות הם דברים שצריכים הבדלה וכמ"ש ואבדיל אתכם מן העמים ואין הסברא נותנת שיהי' אפשר מציאות מהותי ישראליות וכותיות יחד חלילה עמ"ש בגליון קידושין יז, ב. ואולם לט"ז הנ"ל דגר תושב יצא מכלל העמים ניחא דעתה הוא מושלל ממהות העכו"ם ויש בו ג"כ מהות ישראליות מועט לז' מצות כנ"ל.

הערה 53 שו"ת מחנה חיים ח"ג יו"ד סי' מו:
מבואר ברמב"ם מהל' רוצח פ"ד ה"י שכתב וז"ל . . ושכופרין בתורה ובנבואה מישראל מצוה להורגן אם יש בידו כח להורגן בסיף בפרהסיא הורג . . היוצא מדברי רבינו הגדול מי שכופר בנבואה מישראל או בתורת ישראל חייב מיתת הרג בלי שעבר עבירה בפועל והוא עונש הקב"ה על הכפירה ובזה אמרתי לחדש דבר בעזה"י.

הנה הרמב"ם . . כתב . . צוה משה רבינו לכוף . . וכל מי שלא יקבל יהרג . . [וכוונתו] אם הבני נח חפצים להיות פוקרים בשבע מצות שלהם שלא רצה לקבל עליו עול מלכות שמים כלל שפוקר בזה שהי' יבקש ממנו ז' מצות אז יש חיוב על ב"ד ישראל להרוג אותו דאל"כ לאיזה תכלית הודיע הקב"ה ליתן לנו בתורתו לדעת שבע מצות בני נח כאשר קבלנו מחכז"ל על פסוק

לקבל בפניהם ככל גירות דצריך קבלת מצוות בב"ד, ואולם עדיין צריך הבנה דלמה באמת נתנה תורה ענין גירות לזה ולמה לו לקבל עבור זה ענין הישראלי אחרי דגם בהיותו ב"נ מצווה? ואולם להט"ז הנ"ל דגר תושב יצא מכלל העמים נראה דגר תושב הוא באמת ענין גירות [במובן] אחר, והיינו דכל גירות יש בו פי שתיים: סילוק הכותיות וקבלת הישראליות כמ"ש במ"א בארוכה, וזהו שלימות הגירות, משא"כ גר תושב הוא גירות מועט של סילוק ענין הכותיות ליציאה מכלל עכו"ם לחוד ואין מקבל ענין הישראליות רק מסתלק ענין הכותיות. אלא [צריך להבין] דכיון דנעשה אינו עכו"ם וישראל ג"כ הא אינו א"כ הא ראוי שיפטר מז' מצות לגמרי, דהא כבר אינו ב"נ ושיהי' מצווה בהם בתורת ישראל הא גם ישראל אינו, וזה א"א שיהי' אדם חפשי מעול מצוות לגמרי ואפילו ז' מצוות ב"נ לא יהי' עליו ואילו הי' כן נמצא תקנתו שיצא מכלל העכו"ם קלקלתו שנסתלק מהיות עליו חיוב מצוות לגמרי? וע"כ בהיותו מתגייר קצת הגירות לצאת מעכו"ם ולהעשות אינו עכו"ם צריך לקבל ממילא מעט ענין ישראליות ג"כ לחיוב ז' מצוות וחייב במעשה בתורת ישראל ונמצא ענין הגירות שלו דיצא מכלל עכו"ם ונעשה ישראל מעט לחיוב ז' מצוות דו"ק מאוד.

והנה דברינו הנ"ל שבמ"א דגירות הגר תושב לקבל עליו הז' מצוות דישראליות ונמצא דנעשה ישראל לז'

שיש להם בעלות על זה: נקראת על שמו⁵⁸, מוחל על כבודו וכו' לפי ש"תורה דילי היא"⁵⁹ – לכן יש בכחם ונצטוו להביא את מלכותו ית' ל"כל באי העולם"⁶⁰.

ועפ"ז יובן תוכן הענין של "לכך את כל באי העולם לקבל מצות כו" – שהשתדלות לפעול על "באי העולם לקבל המצות", צריכה להיות באופן של כפ"י – כיוון ש"כפי" זו צריכה לפעול אצל "כל באי העולם" קבלת מלכותו⁶⁰, עם כל הגדרים שבזה⁶⁰,

(59) קדושין לב, סע"א ואילך ובפרש"י שם רע"ב.

(60) בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע ג: שצונו באהבתו ית' . . . זאת המצוה ג"כ כוללת שנהי' קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו וזה שאתה כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו . . . כאברהם אביך.

– אבל זהו בפרט באהבת ה', שלכן קורא לבני האדם לעבודתו יתעלה ולהאמין, ולא ענין של כפי'. משא"כ המדובר בפנים "לכך את כל באי העולם", וזהו המשך לקבלת מלכותו ית' (במ"ת).

(60*) אבל כמובן שאינו דומה לקבלת מלכותו של בני", ובפרט ע"פ הנ"ל שאצל בני"ז באופן של נחלה, משא"כ בו מצות אצל בני".

(60**) עפ"ז יומתק מה שמשמע ברמב"ם שנהרג על העדר

לקבל כו" למ"ת ולישראל⁵⁴: התכלית של מתן תורה אינה רק אשר עם ישראל יקבל עליו עול מלכות שמים ועול מצות, אלא שיהי' נפעל (גם) "והי' ה' למלך על כל הארץ"⁵⁵, שתהא ניכרת ונרגשת ("עס זאל דערהערט ווערן") מלכותו ית' בכל העולם כולו⁵⁶. אך להיות שמלכותו ומצותיו הינם אצל עם ישראל באופן ה"נחלה" (כדברי הרמב"ם בתחילת ההלכה: "משה רבינו . . . הנחיל התורה והמצות . . . לישראל"), שזה נהי' לגמרי דבר שלהם⁵⁷ (עד שכביכול הוא באופן

(54) להעיר שגם מ"ת לבני" בא ע"י "שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לא שם תהא קבורתכם" (שבת פח, א) – ע"ד "צוה משה כו' לכרך כו' לקבל מצות כו' וכל מי שלא יקבל יהרג". וראה מדרש הגדול שם.

(55) זכרי' יד, ט.

(56) וראה שמו"ר ספכ"ט: כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש קדוש, הים לא נודעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי כו'.

(57) כמרז"ל דגוי הלומד תורה ה"ז עובר על מורשה ומאורסה (סנהדרין נט, רע"א). – הובא בכס"מ לרמב"ם כאן (כנ"ל הערה 3).

(58) ע"ז יט, א.

הערה 58 ע"ז יט, א: אמר רבא בתחילה נקראת [התורה] על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה (נקראת על שמו. של (אותו) תלמיד שטרח בה, כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם. רש"י).

הערה 59 קדושין לב, סע"א ובפרש"י שם רע"ב: רב יוסף אמר אפי' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר וה' הולך לפניו יומם. אמר רבא: הכי השתא, התם הקב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה ליקריה, הכא תורה דיליה היא (בתמיה), הכבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה. (רש"י) הדר אמר רבא: אין, תורה דיליה היא, דכתיב ובתורתו יהגה יומם ולילה (ובתורתו יהגה. כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה, בתחילה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו. רש"י).

הערה 60 שו"ת מחנה חיים שם:** נעתק לעיל

הערה 53

ויצו ד' אלקים את האדם המה ז' מצות בני"ז לאיזה תכלית גנוז בתורתו הקדושה ז' מצות בני נח אלא גם בזה בכלל התורה שיש חיוב על בני ישראל לכוף כל באי עולם לקבל שבע מצות שלהם ואם לא נהרוג אותם ולכן דייק הרמב"ם בפ"ח ובפ"ט לכוף אותם לקבל ז' מצות וכן בני"ז שלא קבל ז' מצות הורגים אותו היינו שהוא אפיקורוס שלא יחפוץ לקבל כלל ז' מצות וכן לא כתב אח"כ וכן בני"ז שלא משמר ז' מצות הורגים אותו דהי' משמע בני"ז שעבר על אחת מז' מצות נהרג ע"י בני"ז ישראל ומדכתב שלא קבל מבואר דאין הב"ד של ישראל מענישים על עבירת ז' מצות שעבר בני"ז דע"ז ישפטו הם הב"ד של בני נח אבל בפ"ט הל' י"ד כתב וז"ל ובן נח שעבר על אחת מז' המצות אלו יהרג עכ"ל כאן דייק שעבר על אחת מז' מצות אע"פ שקיבל אותם רק עבד לתאותיו כמו בן ישראל שעובר לתאותיו יענש מב"ד של ישראל כך יענש בני"ז שעבר אחת ממצותיו בב"ד של בני"ז כנלע"ד בעזה"י.

הערה 54 ראה מדרש הגדול שם: נעתק בהערה 45.

הרי אין זה פוטר מהחיוב „לכוף“ בכל אופן האפשרי, „בכפיית דברים, להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם“⁶⁴.

וכיוון שהציווי בתוקפו גם בזמן הזה, וזהו ציווי לא רק על מלך⁶⁵ או על ב"ד⁶⁵, אלא על כל יהודי שיש בידו⁶⁶ לכוף [כדמוכח מדין הנ"ל (סעיף ד) בנוגע לעבד, שהכס"מ מבאר דטעם הכפי' „שכיון שזה ברשות ישראל שהרי עבד הוא חייב לכופו לקבל שבע מצות“ הוא מצד זה ש„צוה משה כו' לכוף כל באי העולם כו"'],

מובן, אשר כל אחד שיש לו האפשרות בזה, ובמכל שכן מי שיש לו קשר (ע"י מסחר וכיו"ב) עם בני נח – צריך להשתדל ולהשפיע⁶⁷ עליהם לקבל שבע מצות

וקבלת גזירותי, „לקבל מצות כו"י“⁶¹.

ח. ע"פ כל הנ"ל מובן תוקף הציווי המוטל על כל יהודי לקיים את אשר „צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח“ [דאע"פ שהדין דגר תושב לא שייך בזמן הזה⁶² – אך הציווי „לכוף את כל באי העולם לקבל מצות“ חל בכל זמן, גם בזמן הזה⁶³, כנ"ל סעיף ד] – זהו חלק והמשך למתן תורה וקבלת התורה של בני"ו, והנחיל התורה והמצות לעם ישראל.

והעובדה שבזמן הזה אין יד ישראל תקיפה ובמילא אי אפשר לכפות בדרכי כפי' בפועל ממש (וכל שכן – לא באופן של „כל מי שלא יקבל יהרג“),

(והוא מדיני מלך) ואינו שייך בזמן הזה. אבל מלשון הרמב"ם ושכתבה בהלכה בפ"ע „משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל . . . אבל מי שלא רצה . . . וכן צוה משה כו' לכוף את כל באי העולם“ לא משמע כן. ובפרט שכבר כתב בסוף ה"ט שם „שכל עכו"ם שלא קבל מצות שנצטוו ב"נ הורגין אותו אם ישנו תחת ידינו“.

^{65*} ולהעיר שאפילו את"ל שהציווי הוא על ב"ד הרי לב"נ מספיק דיין אחד (רמב"ם הל' מלכים ספ"ט). וראה בהנסמן בהערה 68 בסופה.

66 ראה ספר חסידים סי' תתשכד: אם רואה אדם נכרי עושה עבירה אם יכול למחות ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לנינוה כו'. ובהערות מקור חסד (מרגליות) הביא הגהה מר' מאיר אריק „ע"י רמב"ם פ"ח מהל' מלכים דמצוה לכוף לכל באי עולם על ז' מצות שנצטוו ב"נ וזהו כדברי רבינו“.

וראה שו"ת חת"ס חו"מ סי' קפה: ונהי דמונם התיר כו' אבל להכשילם בעבודת ה' מי התיר אדרבה מצוה להורותם.

67 ראה מעשה רב מהחיד"א, כמ"ש בספר מעגל טוב (בדפוס פיעטרקוב – יד, א. ובהשלם (ירושלים תקצ"ד) – ע' 162): ואני אמרתי לגוי הנז' שיאמר לי במה מאמין וא"ל בה' א"י (אלקי ישראל), וחקרתי בזה ונראה בעיני שכך הוא. ואמרתי לו א"כ* בבקר ובערב תאמר פסוק שמע ישראל ותקיים ז' מצות ותזהר משיתוף בכל אופן כי אם יחוד גמור לה' א"י. וקבל ואמר שלא יתפלל כי אם לה' א"י.

(* ולכאורה ביאור הנהגת החיד"א מובן ע"פ הנ"ל (ס"ז) שעל בני"ו לפעול אצל בני"ו קבלת מלכותו ואז"כ קבלת מצותו. ואכ"מ.

הקבלה בלבד („וכל מי שלא יקבל יהרג“), שאינו רוצה לקבל עליו מלכותו. וראה שו"ת מחנה חיים שם.

61 וי"ל שטעם זה כתבו הרמב"ם (ובכלל ז' מצות ב"נ) בהל' מלכים ומלחמותיהם, כי ענין הכפי' – קבלת מלכותו, הוא עיקר ענינו של מלך. וראה הל' מלכים ספ"ד. ושם פ"א ה"ד – לגבי מלך המשיח, „ויכוף כל ישראל כו"י“.

62 כנ"ל סעיף ד. וש"נ.

63 להעיר גם שלא הזכיר הרמב"ם בהל' מלכים כאן דאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, אף שהזכירו כמ"ט בהלכותיו לפנ"ז – בכ"מ שהזכיר גר תושב (נסמן בהערה 23),

כי כאן עיקר המדובר וההדגשה ברמב"ם איך שהוא פרט בהחיוב שעל בני"ו לכוף את כל באי העולם לקבל מצות, ושה בא בהמשך למ"ת. משא"כ קבלת גר תושב היא בעיקר בנוגע לשיבת הארץ, כמ"ש בהל' איסור"ב שם.

64 לשון התו"ט שנסמן בהערה 30.

וראה ויק"ר פ"ו, ה (בסופו): והוא עד אלו ישראל כו'. או ראה אתה הראת לדעת. או ידע וידעת היום. אם לא יגיד ונשא עונו אם לא תגידו אלקותי לאומות העולם הרי אני פורע מכם כו'. ובספורנו פרשתנו [יתרו] יט, ו: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ובה תהיו סגולה כי תהיו ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

65 י"א שדברי הרמב"ם כאן „וכן צוה משה . . . לכוף את כל באי העולם“ בא בהמשך להדין שלפנ"ז (ה"ט) בעיר שהשלימה (וראה קרית ספר להמבי"ט כאן), והיינו שהמדובר במלחמה

מלחמות ה'. שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות. שנאמר ישפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו.

הערה 61 הל' מלכים ספ"ד: ובכל יהיו מעשיו לשם שמים. ותהיה מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת. ולמלאות העולם צדק. ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם

המדינות – כפי שרואים זאת גם בוויכוחים שבימי הבינים ועוד, ואפילו בדורות האחרונים –

ומובן, שגם השתדלות של יהודי לפעול על בן-נח (ובמכש"כ באופן של "כפיי") שיקיים את השבע מצות הייתה קשורה בסכנה כיו"ב – משום שהיו יכולים לקבל זאת כהתערבות באמונתם וכו' וכו'

ובפרט שצריך לומר לו⁶⁸: עלך לקיים זאת, מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו;

מובן איפוא, שבדרך כלל הוכרחו יהודים להמנע מכך משום פקו"נ; ובמקרים יוצאים מן הכלל שעשו זאת, היה זה בזהירות מתאימה, וללא פרסום.

ולכן מובן מה שלא פרסמו כל שאלות ותשובות בזה. וי"ל שמטעם הנ"ל לא הובא דין זה ("לכוף") בשו"ע ונושאי כליו – משום שבאותם זמנים היה זה ענין של פקו"נ⁶⁹.

וא"כ מובן, שבמקרה בו החשש הנ"ל לגמרי לא קיים – כבמדינות אלו – ישנו הציווי לכוף.

י"ד. לכאורה אפשר להקשות על כך מהדין

שלהם⁶⁸.

ט. אך עדיין דרוש ביאור: מכיוון שהציווי "לכוף" חל גם בזמן הזה – מדוע לא מפורש דין זה בשו"ע ונושאי כליו?

זאת ועוד: ציווי זה מחייב כל יהודי אשר בידו האפשרות "לכוף" – ומפורסם שגם בדורות הקודמים היו יהודים רבים שהיה להם הכח והתנאים המתאימים לכך, ובודאי קיימו ציווי זה ועסקו בכך; ועוד – בודאי התעוררו אצלם שאלות שונות (כיצד הוא חיוב הכפי', באיזה אופן וכו') – מדוע אם כן לא מצינו בספרי שאלות-ותשובות שידונו בענין זה?

וי"ל ההסברה בזה: ידוע בדברי ימי ישראל בזמנים שעברו, אשר גם במדינות בהם ענין הגיור לפי החוק – לא נאסר מטעם הממשלה, נזהרו יהודים מכל דבר שהיה יכול להתפרש כפעולה שעניינה לסייע למישהו להתגייר (אפילו במקרים בהם הגוי הגיע מעצמו להתגייר, ובודאי לא לעשות משהו שיכול להחשב כהשתדלות ותעמולה לגייר גרים) – לפי שגם במדינות אלה היתה בכך סכנה מצד הבלבולים והעלילות שהדבר היה יכול לעורר ובפרט – מפני החשש הגדול שישתמשו בזה נגד יהודים בשאר

69) ראה לעיל הערה 35.

69*) ואינו דומה להל' גרים והל' עבדים, וכן כו"כ הלכות בשו"ע (כמו י"ד סי' קנג-קנו ועוד) בקשר לאו"ה כו' – כי פשוט שאינו דומה הלכות בשייכות לאינו יהודי פרטי, להחיות שבנ"י יכוף את כל באי העולם (ובענין של אמונה כו').

68) להעיר גם ממ"ש התשב"ץ ח"ג סקל"ג, שאסור לסייע לבנ"ג (גם) להוסיף על ז' מצות שלהם גם היכא דליכא, לפני עור", שהרי, חייב למנעם... חייב להפרישם". ובפשטות החיוב להפרישם הוא מצד הציווי לכוף – היינו שישנו גם עכשיו. וכן ביאר דברי התשב"ץ בספר קול צופיך (הרב גרשוני, ירושלים תשמ"ז) ע' רלג.

הערה 68 ביאור דברי התשב"ץ בספר קול צופיך (הרב גרשוני, ירושלים תשמ"ז) ע' רלג: ובה יש לתרץ דברי התשב"ץ התמוה מאוד חלק ג' סי' קל"ג וז"ל: אבל כבש פסחם (של ישמעאלים) נראה שאסור לישראל לשחוט אותו לפי שזו מצוה קבועה להם ואין מניחין לבני נח להוסיף על שבע מצות שלהם, שהרי אמרו בפרק ד' מיתות (נח, ב) בן נח ששבת חייב מיתה, והוא הדין לשאר מצות כמ"ש הרמב"ם בהלכות מלכים פרק י' הלכה ט'. ואם כן איך בר ישראל רשאי לשחוט להם והוא חייב למנעם וכו' ואע"ג שאינו עובר ולפני עור לא תתן מכשול אלא בדקאי בתרי עברי דנהרא כו' מכל מקום אסור לסייעם שהרי חייב להפרישם וכו' [עכ"ל].

וראיתי באחרונים שתמהו על דבריו דמניין שיש חיוב לישראל להפריש בני נח מאיסור, והרי חיוב הפרשה מאיסור ערבות הוא דנלמד מוכשלו איש באחיו, איש בעון אחיו כמבואר בסוטה, וכל זה אין חיוב לישראל על בן נח מטעם ערבות. אבל לפי מה שכתבנו לעיל שיש חיוב על בני ישראל לכוף את כל באי עולם לקיים ז' מצות בני נח ולא יותר, כמבואר ברמב"ם, וזה חיוב על בית דין ישראל, והיות שבן נח נידון בדיין אחד אם כן ישראל יש לו חיוב מטעם דין בית דין למנוע לא לעבור על ז' מצות. ויש לעיין בזה טובא, אבל לא מטעם ערבות הוא מחויב.

הציווי „לכוף את כל באי העולם כו” הוא רק כאשר קיום הציווי לא גורם ליהודי היזק (הפסד, מניעת הריווח וכו’)⁷⁶. מכיוון שבשו”ע שם מדובר אודות מסחר ומכירה, וכן בנוגע להשאלת כו’ ולהלוותן⁷⁷, כשהמדובר הוא באופן שירות מהשאלה וההלואה תיכף או לעתיד, או מפני דרכי שלום וכיו”ב (לשלול איסור „לא תחנם”⁷⁸) – מותר למכור להם,

משא”כ מצד „לא ישמע” ו„לפני עור”, שהם איסורי לאו, אסור למכור גם במקום הפסד ו(כ”ש) במקום מניעת הריוח.

ולכן, בנדון דידן – בזמן ומקום זה (כבמדינה זו) בה השתדלות של יהודים להשפיע על אומות העולם לקבל על עצמם את ז’ המצות, אינה קשורה כלל בשום סכנה ח”ו, וגם לא בהפסד ומניעת הריווח בממון (ואדרבה, השתדלות זו תביא סיוע ליהודים, כדלקמן), הרי שהחויב „לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח” חל בכל תוקפו.

יב. בנוסף על העיקר, שההשתדלות לפעול על אומות העולם לקבל על עצמם את ז’ המצות היא ציווי שנאמר ל”משה רבינו מפי הגבורה” (כפסק דין המפורש ברמב”ם),

מיתוסף בזה עוד ענין, שהשתדלות זו תביא תועלת וסיוע ליהודים:

העם היהודי כולו עומד תחת הרושם הנורא של המאורעות האימים ר”ל שהתרחשו לפני כארבעים שנה. ראו אז ברור, אשר היכן שהיו אז מחסידי אומות העולם שבמדה מסוימת שמרו על ז’ המצות – נרתעו הם מרציחה וגזל ר”ל – ועל ידם (בדרך הטבע) ניצולו עשרות רבות של יהודים.

בשו”ע⁷⁹: „ויזהר מלהשתתף עם עכו”ם שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא”⁸⁰ ישמע על פיד”, שמזה מוכח, שהטעם שאסור להביא נכרי לידי שבועה בע”ז הוא משום האיסור של „לא ישמע על פיד” – בעוד שלפי הנ”ל הרי ישנו בזה איסור בפ”ע, ואדרבה, יהודי מחויב לפעול („לכוף”) שהנכרי לא יעבור על איסור ע”ז?

יתרה מזו: נפסק בשו”ע⁸², ש„דברים שהם מיוחדין למין ממיני אלילים כו’ אסור למכור לעובדי אותם אלילים כו’ (משום לפני עור⁸³) ואם קונה כו’ לסחורה מותר” – דהיינו שמותר למכור לאחד שאינו „עובד אותם אלילים”, למרות שהלה ימכור זאת ל„עובד אותם אלילים” – כי „אלפני עור מפקדינן אבל אלפני דלפני לא מפקדינן”⁸⁴; וישנה גם דיעה⁸⁵, שזה שאסור למכור „לעובדי אותם אלילים” הוא דוקא כאשר „אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות מהם במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כו’”, מכיוון שבמקרים אלה אין האיסור ד„לפני עור”.

ותמוה: מכיוון שישנו חיוב לכוף בני-נח שיקבלו עליהם שבע מצות הרי לכאורה מכל שכן שאסור לעשות פעולה שתאפשר להם לעבור על שבע מצות אלו (אפילו באופן שאין בזה האיסור ד„לפני עור”)?!

[ואע”פ שהציווי למשה רבינו (לכוף כו’) הוא בעיקר להשתדל שבאי עולם יקבלו זאת על עצמם⁸⁶, כנ”ל – הרי מובן ופשוט, שאין מקום לעשות פעולה הנותנת סיוע לעבור על ז’ מצות אלו, היפך הקבלה שצריך לפעול בהם!].

יא. והביאור בזה יש לומר:

(75) רמ”א שם.

(76) עיין לקו”ש חט”ו ע’ 150. ח”כ ע’ 140. ובכ”מ.

(77) שבטוש”ע יו”ד סי’ קמח (ס”א).

(78) שם סקנ”א סי”א וט”ז שם.

(70) או”ח סקנ”ו.

(71) משפטים כג, יג.

(72) יו”ד ר”ס קנא.

(73) ראה מפרשים ליו”ד שם.

(74) ש”ך שם (וכ”ה בשאר מפרשי השו”ע).

מכירו לא הוה עלייהו שם מתנה אלא כמכירה שהרי ישלם גמולו או כבר שילם לו.

הערה 78 יו”ד סקנ”א סי”א וט”ז שם: בשו”ע: אסור ליתן מתנת חנם לעובד כוכבים שאינו מכירו. ט”ז: דגם זה נכלל בלא תחנם לא תתן להם מתנות חנם אבל אם

המצות – קיום ציווי הקב"ה ריבוי אלפי פעמים, ונוסף על זה גם התועלת ליהודים, כנ"ל – הרי עצם ההשתדלות גופא היא ענין שמעורר יחס של כבוד והערצה לבני – בראותם כיצד יהודים משתדלים שבעולם ישלטו צדק ויושר ומשקיעים מאמץ לטובת השכונה כולה, המדינה, האנושות, גורם הדבר אצל אומות העולם – וראו כל עמי הארץ שיהודים הם בבחינת נתתיך לאור גוים⁸⁰ ומתרוםם בזה גאון יעקב.

ויהי רצון, שיהודים יתאמצו להשפיע על בני שיקבלו על עצמם לשמור ז' המצות עליהם נצטוו מהקב"ה; ואשרי חלקם וגדול זכותם של אלה שיתעסקו בכך, דנוסף על זה שיגרמו תועלת וסיוע ליהודים ולאינם-יהודים ובכ"כ ענינים (כנ"ל) – יש בזה עיקר שבעיקרים: שבזה מקיימים הציווי ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה",

וקיום ציווי זה הוא גם הכנה קרובה לקיום היעוד „כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו”⁸¹ שכמ אחד⁸²,

בגאולה האמיתית והשלימה, ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

ברור אשר לא תקום פעמים⁷⁹, ר"ל וח"ו, צרה ואך טוב ובטוב הנראה והנגלה ממש – יהי לכל אחד ואחת שליט"א – לישראל,

ועתה שהמצב ובזמן – שנפגשים בתדירות בעניני מסחר וכיר"ב עם אינם יהודים ובדרכי נועם וקירוב וכו' – ישנה דוגמא חי' מהנ"ל, ובמכש"כ מעשייתם בזה בזמן ההוא, אע"פ שהדבר הי' כרוך אז בסכנה לחסידי אר"ה – ובמכש"כ כעת ובפרט כאשר הדבר מביא להם תועלת.

והרי"ז מורה איך שקיום המצות של בני מביא תועלת (גם) ליהודים, ובכמה אופנים.

– גם בפשטות ממש: כאשר קיימת בפני אינו-יהודי הברירה – האם לגרום ליהודי נזק ח"ו (בפרנסה וכיר"ב) או, להיפך, לעזור לו – הרי באם האינדיבידואל חדור בהכרה של עין רואה ואוזן שומעת וכו', בהידיעה שעליו לקיים ז' מצות, יש לדבר השפעה טובה ביותר (גם) על יחסו ליהודים.

נקודה נוספת בזה: בנוסף לכך שע"י השתדלות זו יתווספו אלפים רבים שאינם-יהודים שיקיימו את ז'

תרלו ואילך).

(81) כ"ה – ולעבדו (בוא"ו) – ברמב"ם שבהערה הבאה. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה.

(82) צפני' ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספי"א. וראה הגש"פ שם בהערה.

79) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55 ובשוה"ג.

(80) ישע"י מט, ו. ושם מב, ו: ואתנך לברית עם לאור גוים. וראה רד"ק שם: השנית כי בסבת ישראל יהיו הגוים שומרים שבע מצות וילכו בדרך טובה. וראה מכ' ר"ח ניסן תשל"ב (נדפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים כו' וביאורים (קה"ת תשמ"ו-ז) ע' 79)

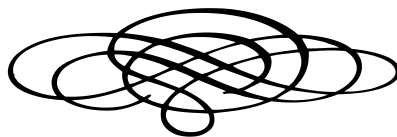
ומצודות שם). וראה הנסמן בלקו"ש (ח"ד ע' 1139 הערה 2. חט"ו ע' 237 הערה 59) ע"ד לשון אחד שמשתמשים בו בפירושים הפכיים.

הערה 80 מכ' ר"ח ניסן תשל"ב: ראה במילואים.

הערה 81 לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה [79]: ראה במילואים.

הערה 79 לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55 ובשוה"ג: לשון הכתוב – נחום א, ט (ראה תרגום שני למג"א ג, ז. וראה ברכות נט, א. זח"א קלט, ב (מהנ"ע). ס' חסידים סת"ט. ועוד*).

(* אבל בפסוק עצמו – הפירוש הפכי (ראה ראב"ע שם. רד"ק

מלואים לפענוח המראי-מקומות

מתבטאת בזה שהיא "בשביל התורה ובשביל ישראל", עד שהתורה היא כאילו "פרט" בתורה וישראל; ובלשון חז"ל – מציאותם היא "לשמשי" – כדי שיהודי יוכל לשמש את קונו, לסייע ליהודים בעבודת התומ"צ – אזי ניכר ונרגש בהבריאה גופא מעלת התורה וישראל.

[ע"ד סברא הנ"ל, שאשה יש לה חלק במצות פו"ד, לפי שהיא "מסייעת" בפעולת המצוה].

ובזה אפשר לבאר גם פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בדין שחיטת עכו"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"י):

הרמב"ם פוסק "שחיטת עכו"ם נבילה ומטמאה במשא . . . מדברי סופרים שהרי טומאת עבודה זרה וטומאת תקרובתה מדבריהם". הראב"ד משיג על כך וכותב: "עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכולם אסף רוח בחופניו".

מבאר הרגצ'ובי (צפע"נ עה"ת להפטרות פ' בהר. ועוד) את השגת הראב"ד: מתי השחיטה מקלקלת (ועושה לנבילה) – דוקא אם השוחט הוא מציאות (תורנית-) ע"פ הלכה, משא"כ עכו"ם הנם "רוח", העדר, ולכן אין יכולה שחיטתם לפעול (פעולה תורנית ובמילא-) את הדין דנבילה לטמא [ושחיטת עכו"ם נבילה הוא מצד זה ששחיטת עכו"ם אינה שחיטה, ובמילא הריהי נבילה כ"מתה מאלי"];

משא"כ דעת הרמב"ם ש"שחיטת עכו"ם נבילה ומטמאה כו' מד"ס, לפי שסובר שעכו"ם הוא מציאות ע"פ הלכה.

וע"פ הנ"ל אפשר לומר בהסברת הפלוגתא: לדעת הראב"ד, הגם שמציאות בני נח היא "בשביל ישראל כו", אך זהו באופן שהם נשארים ענין טפל ואינם מקבלים חשיבות תורנית, במילא אינם נחשבים למציאות ע"פ הלכה; משא"כ הרמב"ם סובר, שזה מה שהם בשביל ישראל כו' הוא באופן שהם מקבלים שייכות לחשיבות של תורה וישראל, עד שהם נעשים בגדר מציאות ע"פ הלכה.

עפ"ז יש לומר, שהרמב"ם כאן אזיל לשיטתו בענין ז' מצות בני נח, שם כותב הדין אשר בכלל "חסידי האומות העולם" נכנסים רק אלה המקיימים ז' מצות ב"נ דוקא "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י

הערה 6 פי' יד יהודה לעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"א [אות כג. על מה שכתב בעשרה מאמרות "שבע מצות פרטן שלושים כדאיתא בפרק גיד הנשה (דף צב) . . . ברכת ה' וכבוד התורה טפלה אליה!"] וכבוד התורה כדאיתא בפרק גיד הנשה הנזכר. ונראה לי שמזה יצא להרמב"ם מ"ש בספ"ח מהל' מלכים וז"ל כל המקבל ז' מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם, ע"כ. וכתב הכס"מ ומ"ש והוא שיקבל וכו' נראה לי שרבינו אמר כך מסברא דנפשי' ונכונה היא עכ"ל. אבל לדעתי למד כן מהא דאמרו בפרק גיד הנשה שנצטוו על כבוד תורתנו ומפרש הוא ז"ל דטעמא הוא משום דע"י תורתנו ידעו נאמנה שמצווין על מצוותיהן שבאו בתורה אם בפירוש אם ברמז ויאמינו בזה שכן הודיע הש"י למשה בסיני ואם לא ישגחו בזה על תורתנו אין להם חלק ונחלה גם במצוותיהן אף שיקיימו אותן מדרך השכל.

מילואים להערה 7. לקו"ש ח"כ ע' 140 ואילך:

ע"ד החילוק הנ"ל בין הכשר וסיוע – האם זהו רק טפל, או שהוא מקבל (מעין ה)חשיבות של העיקר – יש מקום לחקור בנוגע לבריאה, שנבראה "בשביל התורה ובשביל ישראל":

אפשר לומר, שהבריאה היא רק הכשר וטפל, ואינה בגדר חשיבות (ומעלה) של תורה וישראל; או לאידך – מכיון שהתורה וישראל מוכרחים להבריאה, והיא סיוע (ושותף) לקיום התומ"צ, מקבלת הבריאה מעין חשיבות של תורה וישראל.

וי"ל שזה תלוי בהאופן בו "מסתכלים" על הבריאה: כאשר יוצאים מנקודת הנחה, או מרגישים, שהבריאה היא מציאות לעצמה, אלא שעניינה הוא להיות אמצעי והכשר "בשביל התורה ובשביל ישראל", אז אין להבריאה גופא כל שייכות למעלת התורה וישראל – ע"ד מכשירי מצוה הנ"ל (ס"ד), שאינם דוחים שבת, מכיון שאינם חלק מ(פעולת ה)מצוה; ברם, כאשר "רואים" בהבריאה אשר כל מציאותה

התורה להיות נרגש בהם רק מצד "חסידות", באופן שאין זה חודר ומתקבל (במצואותם) בשכל וחכמה שלהם; ולכן אי אפשר לדרוש אשר חכמתם חייבת לקבל ענין של "צוה בהן הקב"ה בתורה". ולכן – אע"פ שאינו מקבל זאת הריהו "מחכמיהם" – מצד חכמה שלהם ז' המצות הנן "מפני הכרע הדעת".

אך לפי הגירסא הנפוצה, ב"אם עשאן מפני הכרע הדעת" הריהו "לא מחכמיהם" – מכיון שכל המציאות דבני נח היא "בשביל התורה", צריך ענין התורה לחדור בחכמה שלהם; ואם לא – חסרה בשעת מעשה מציאות החכמה, לפי שחסר החיות שלה, הענין ד"בשביל התורה".

הערה 81 לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה [79]: כן הוא בדפוס הרמב"ם שראיתי, בב"ר ס"פ וישב, זח"א ס"פ נח. ובכ"מ. אבל בצפני (ג, ט) – ובתרגום שם: בלא וא"ו, לעבדו. ולכאורה גם נפק"מ בתוכן. וראה אוה"ת עה"פ וש"נ. ואואפ"ל ששינוי ל' הכתוב (כיון ששינוי קטן הוא) כדי להסביר הכוונה, וכמו שמצינו עד"ז גם בפרש"י עה"ת וכו'. – ויתרה מזו מצינו: עליו הכתוב אומר כו' ומי כתיב כו' אין כתיב כה"ג כו' (ב"ק פא, סע"ב). ועפ"ז יתורץ שינוי ל' הכתוב בכ"מ ברמב"ם ועוד. ועפ"ז יל"פ ג"כ כו"כ שינויים כאלו בירוש', מתחיל בתחלתו: הלילה למשמר והיום למלאכה – ובקרא (נחמי' ד, טז וכן הוא גם בבבלי כאן): "משמר" "מלאכה". ואולי לא בכולם אפשר לומר כן – וידועים שו"ת הגאונים בזה – ליק, תרכ"ז – הובאו במבוא לש"ס ירוש' הנדפסים לאחרונה. וראה יד מלאכי כללי החי"ת סי' רפג ע"ד שינוי נוסחאות בפוסקים, וקרוב לסופו שדרך הפוסקים לשמור הענינים ולא המילות "ומי לנו גדול ממשה הלא הוא הרמב"ם כו' ואפ"ה מצאתי אליו בפ"י מהל' מת"ע ה"ג שכ' וכו' אע"פ שאין פסוק זה בכל המקרא. . . שנקט משמעות איזה פסוק אחר". ואכ"מ.

הערה 19 חמדת ישראל בקונטרס נר מצוה הל' מלכים שם: ראה במילואים. זה לשון הר"ם [=הרמב"ם] ז"ל בפ"ט ה"א על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם וכו' אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן, מכלל דברי תורה יראה שעל דברים אלה נצטוו עכ"ל. הנה דברים אלו שתומין וחתומין ואיני יודע מה כוונתו של רבינו ז"ל

משה רבינו, "אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם" –

דלכאורה תמוה: מכיון ש"משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל" – מהי השייכות דמ"ת לבני נח, עד שנאמר אשר לאחרי מ"ת צריכים הם לקיים מצות דידהו דוקא "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה?"

וי"ל הביאור בזה:

כבר דובר כמה פעמים, אשר ז' מצות ב"נ אינם ענין ותכלית לעצמם, אלא בשביל ישראל ובשביל התורה – עבור קיום התומ"צ של ישראל: כדי שיהודים יוכלו לקיים את התומ"צ שלהם, צריך העולם להיות במצב של "לשבת" – ראוי ומוכשר לעבודת עם ישראל, שזה נפעל ע"י אותם ז' מצות, המציבים סדר בישוב העולם.

ולכן סובר הרמב"ם שעליהם לקיים את הז' מצות "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה": כשם שהוא בנוגע לעצם מציאותם, דמכיוון שבריאתם היא בשביל ישראל לכן הנם מציאות ע"פ הלכה, כך בנוגע למצות שלהם: מכיון שעניינם הוא "בשביל התורה", לכן צריך להיות נרגש בהם מטרתם, "בשביל התורה", ובמילא שייכים הם למתן תורה.

לפי הביאור בדברי הרמב"ם, יובן גם החילוק בין הגירסאות שישנם בהלכה זו ברמב"ם:

הגירסא הנפוצה ברמב"ם היא – "אבל אם עשאן (את הז' מצות) מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם";

אך בכמה ראשונים (וכן בכתבי יד התימנים) הגירסא היא "ואינו מחסידי אומות העולם אלא מחכמיהם".

לכאורה דוקא גירסא הנפוצה הנ"ל תמוהה: מדוע נאמר, אשר זה המקיים ז' המצות "מפני הכרע הדעת", אינו "מחכמיהם"? אדרבה, הרי אלו הן מצות שכליות.

וע"פ הנ"ל אפשר לומר: שתי הגירסאות ברמב"ם, הנם שני אופנים בהם ניתן ללמוד את שיטת הרמב"ם בנוגע לשייכות אומות העולם לתורה:

לפי הגירסא "אלא מחכמיהם", הרי: אע"פ שדורשים מבני נח לקיים את הז' מצות "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה", לפי שהענין של תורה (שהיא מטרת הבריאה) יכולה להיות נרגשת גם בהם –

אעפ"כ, מכיון שהענין ד"בשביל התורה" שבהם, היינו שייכותם לתורה, היא רק כהכשר וטפל, יכול ענין

לפוטרו ע"י זה וכשמקיימין אינן נוטלין שכר יותר מאינו מצווה ועושה.

ועפ"ז מובן היטב כוונת הר"ם ז"ל הנ"ל דיש סברא גדולה לומר כיון דכל אלו קבלה הן בידינו ממש רבינו ע"ה היינו דנשנית בסיני עוד הפעם והדעת נוטה להם א"כ יהי יותר נקל לב"נ לקיים בלא ציווי א"כ הי' נראה מזה דלא נצטוו ב"נ דאל"כ למה נשנית לזאת כ' הר"ם ז"ל דזה אינו דמכלל ד"ת יראה שעל אלו נצטוו והא דנאמרת ונשנית היינו שישארו לב"נ בתורת ציווי והגדיל שכרם שיהי' בכלל מצווין ועושין וכמ"ש הר"ם לעיל ספ"ח דאם אינו מקיים הז' מצוות מצד ציווי הבורא יתברך אינו מחסידי אוה"ע וצ"ע בזה כוונת הר"ם ז"ל . . אמנם יהי' איך שיהי' זה ברור דנהי דנצטוו על ז' מצוות אינו מכח אותו ציווי שנצטוונו בה אנחנו במ"ת ואינם כלולין כלל באזהרות שניתנו לישראל וזה מוכח מכל הסוגיא דנאמרת ונשנית. ועפ"ז יפלא בעיני על רבינו הכו"פ ז"ל בסי' כ"ז סק"ב . . ולפי דעתו יצא לנו דבאמת דששה מצוות שנצטוו ב"נ מכח ציווי דאדם הכוונה רק לרמז שנכללו באזהרת ישראל. ולענ"ד הדבר תמיה לומר כן ומלבד שכ"כ דמדקרי לה נאמרת ונשנית ע"כ דאזהרות חלוקות הן דאל"כ הרי הוצרכו לכתוב האזהרות במ"ת כיון דכל אלו המצוות של ב"נ היא ג"כ מכח אזהרות אלו . . וכ"נ מוכח מהא דאמר רבא ריש פרק א"נ למה לי דכתב רחמנא לאו בגזל וכו' וקשה הא צריך למיכתב להו לאו בגזל דאל"כ הו"א דב"נ מותר לגזול ישראל כמו דמותר ליקח ריבית מישראל. וגם בזה יש לפלפל הרבה דבלא"ה קשה למ"ד גזל עכו"ם אסור והא ריבית מותר לקחת מעכו"ם וצריך למכתב לאו דגזל דאל"כ יהי' גזילו מותר. ואין רצוני להאריך בזה. כי כל מעין יראה שפשטות הדברים היא כמו"ש דאזהרת ישראל וב"נ חלוקות המה ויתבאר עוד בעזה"ת לקמן.

הערה 80 מכ' ר"ח ניסן תשל"ב: כשם שהתורה כוללת את כל העולם כולו, ובלשון חז"ל שהיא דיפתרא ופנקס (תכנית-בנין) של הבריאה כולה על כל פרטי', כך גם כל יהודי, גם כיחיד, שייך וכולל את העולם כולו. כלומר: על היהודי להשתדל, ובכחו ויכולתו לעשות ולהגיע לזה, שלא רק הוא יגיע לשלימות האפשרית שלו, אלא שגם כל העולם יבוא לשלימות. את זאת הוא עושה - במישרין ובעקיפין - ע"י חיים והנהגה ע"פ התומ"צ, ע"י קיום "בכל דרכיך דעהו", ע"י שיהי' דוגמא חי' של התנהגות כמצווה מהשי"ת, ועד שיהי' "לאור

בזה ועיינתי בהם הרבה לירד לסוף דעת רבינו ז"ל ולא עלתה בידי. ולחומר הנושא אולי י"ל דכוונתו כיון דחזינן דכל אלו נשנו בהר סיני ואנחנו חייבים בהם מכח מה שצוה הקב"ה עוד הפעם אותם המצוות ע"י מרע"ה א"כ לאיזה תועלת נצטווה אדם הראשון ובניו במצוות אלו אחר שבלא"ה הדעת נוטה להם הרי יקיימו את המצוות גם בלי ציווי וא"כ למה נצטווה. ואפילו אם נאמר שזה לא קשיא דיש לומר שאדם נצטווה במצוות אלו להיות מצווה ועושה מ"מ יוקשה למה נאמרת ונשנית ואי כדי שיהי' המצוות אלו נשארות בב"נ גם לאחר מ"ת בתורת ציווי בזה בוודאי יקשה דלמה לי זאת כיון דבאמת קיבל מהם הציווי אח"כ כמו שדרשו חז"ל על הקרא דראה ויתר גוים עמד והותר להם ובפרט כאן דהדעת נותן א"כ מוטב שיהי' בלי ציווי שיקיימו ג"כ כיון דהדעת נותן להם ואין סברא דהי' להגדיל שכרם וא"כ מדנאמרו כל המצוות אלו בסיני נראה קצת מסברא דלא נאמרו קודם לב"נ לזאת כתב הר"ם ז"ל שמכלל דברי תורה יראה שנצטווה על אלו. ועיין ב"ק (פז, א) גדול המצווה ועושה ובשטמ"ק שם בשם ר"ם דה"ד בז' מצוות דב"נ שאילו לא נכתבו היו ראויין לכתוב. וכוונתו נראה דבאמת מסברא צריך להיות אינו מצווה ועושה גדול רק בז' מצוות אלו כיון דאפי' בלא מצוה צריכים לעשותה מצד הדעת א"כ זה שעושה באינו מצווה אינו זכות כלל לכן גדול המצווה ועושה שיש לו פיתוי היצה"ר שלא לעשותו משא"כ האינו מצווה אין לו שום מניעה שלא לעשות דפיתוי יצר א"כ כיון דאינו מצווה וגם עשי' גופי' אינו זכות כיון דהשכל מחייבו. ובחי' ביארנו דזה באמת כוונת הגמ' ב"ק (לח, א) ראה ויתר גוים ראה שאין מקיימין ז' מצוות עמד והותר להם, איתגרי איתגר א"כ מצינו חוטא נשאר אמר מר ברי' דרבינא לומר שאפי' מקיימים אותן אין מקבלין עליהן שכר אלא כמו שאינו מצווה ועושה עכ"ד הגמ'. ולכאו' תמוה הא אכתי איכא עוול בחיקו ית' ח"ו שנימא לענין עונש יהי' נענשין כמצווין ועושין ושכר לא יקחו אלא כאינן מצווין. לכן נראה דבאמת זה אי אפשר לפטור ב"נ מז' מצוות כיון דזה יסוד העולם ובלעדי זה לא יתכן ישוב העולם רק דהכוונה דעמד והותר להם היינו מפני שהקב"ה ראה שאין בכחם לעמוד נגד פיתוי היצר ולהיות מצווה ועושה לכן הותר להם הציווי כדי שיהי' בנקל להם לעשות את הז' מצוות הנ"ל וזה הי' תכלית מה שהפקיע הקב"ה אותם הציווי כדי שיהי' בנקל להם לעשות את הז' מצוות א"כ מובן ממילא שאם לא יקיימו נענשין כיון דהתכלית לא הוי

ישפיע על כל העולם מסביב, בחינת "אור גוים".

על ידי כל זה יבוא לגאולה פרטית, התגברות וחירות מכל ענינים המבלבלים ומפריעים להשגת שלימות עצמית, וגאולה פרטית זו הרי היא הכנה וחלק מן הגאולה הכללית, הגאולה האמיתית והשלימה של כל עם ישראל, שאז יתקן כל העולם כולו בתיקון האמיתי והשלם, הן בקו של "משכו", להעביר גילולים מן הארץ, והן בקו של "קחו", שתתקיים הנבואה: "והלכו גוים לאורך..."

[חלק מההערות למכתב]:

כיחיד . . העולם כולו: ראה קידושין (מ, רע"ב) כל העולם. וברמב"ם הל' תשובה (פ"ג, ה"ד): כל העולם כולו.

להשתדל . . שגם כל העולם: ראה רמב"ם הל' מלכים (פ"ח, ה"י): ציוה משה רבנו מפי הגבורה כו'. ועפ"ז יומתק סיום פי"א מהל' מלכים להרמב"ם: ויתקן את העולם כולו כו', דלכאורה מהי שייכות כ"ז לס' יד החזקה. ובפרט האריכות הגדולה בזה (בדפוס רומי ר"מ, ונשמטה ע"י הבקורת דאו"ה בדפוסים שלאח"ז), ולכל היותר – ה"ז צ"ל כתוב בפרק שלאחריו המדבר ב"מנהגו של עולם" בימות המשיח. – אלא שזהו המשך ל"לחם מלחמות ה' . . והצליח . . ינצח כל האומות שסביביו" שאז מחוייב "לתקן את העולם כולו לעבוד את ה'" כו'.

"לאור גוים": ישעי' (מב, ו) וראה רד"ק שם: השנית כו'. ולהעיר מפי' הראב"ע עה"פ כמופת הייתי לרבים ואתה מחסי עוז (תהלים עא, ז).

והציווי . . יסבירו להם: זח"ג רנא, א. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס ת"ל.

ובפרט . . ובמקום: ראה זח"ג שם: ובגין דטלה כו'. ו"ביד רמה" . . ישפיע: ראה תיב"ע ומכילתא לבשלח (יד, ח).

גויים", למאיר ומורה-דרך לכל העמים, לכל העולם כולו.

. . אם בתקופות שונות ה' צריך עיון וחיפוש למצוא את התכונה של ה"לאור גוים" של היהודי – ה' הדבר צריך לבוא באופן גלוי, ברור ובהיר בתקופת "הלידה" והבראשית של העם היהודי – בצאת ישראל ממצרים, וה"אור" ה' צריך להיות באופן שיגיע אל כל ה"גויים", ובענין הכולל ומקיף את כל חייהם.

בני ישראל היו אז מוקפים ו"מובלעים" בתוך הגויים, וכמו שנאמר "לקחת לו גוי מקרב גוי", – הקב"ה הוציא את העם היהודי מקרב עם אשר משל (והנהיג בשלטונו) את כל אומות העולם.

– והציווי האלקי הראשון אל כל עם ישראל, ולאחר מכן אל כל יחיד, מיד בתחילת חודש הגאולה, ראש חודש ניסן, ה': "משכו" – ידיכם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח".

לקחת כבש, שה' העבודה-זרה של מצרים, ובשעה שעבודת הע"ז היתה יסוד לכל פרטי החיים במצרים ובכל העולם, ולזבוח את הע"ז.

והציווי ה' לעשות זאת לעיני כל, באופן שהכל ידעו על הדבר וישאלו, ובני ישראל יסבירו להם,

בכך היתה גם הוראה לבנ"י, ועל ידם (כ"אור גוים") לכל העמים, שגאולה אמיתית משעבוד גופני – צ"ל ביחד עם גאולה משעבוד רוחני.

. . וה"נקודה" היא:

"משכו" – בקו של "סור מרע" – "לשחוט" כל "עבודה זרה" ובפרט זו השלטת בזמן ובמקום של אדם זה.

"וקחו לכם" – בקו של "ועשה טוב" – למרות אורח החיים הקודם – להתמסר לדרך חדשה, דרך של חירות אמיתית, שהיא דרך התורה והמצוה ("חירות על הלוחות") ולעשות זאת בגלוי ו"ביד רמה", עד שהדבר

לקו"ש חט"ו ע' 59 ואילך

מילואים להערה *7

השכלית שנמצאת הן בישראל והן בבני נח; וכפל לשון משנתנו - "חביב אדם . . חיבה יתירה" - קאי על שתי הבחינות ב"צלם": "חביב אדם שנברא בצלם" קאי על הנפש השכלית "שבכללות מין האנושי", וב"חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" הכוונה לנפש השכלית שבישראל, שבחינת הצלם שבה היא נעלית מה"צלם" של כללות מין האנושי (כדלקמן סעיף ד).

אף על פי כן, הנה מזה גופא שבענין ה"צלם" ישנו צד השווה בין בני ישראל לבני נח, מובן שגם ה"צלם" שביהודי הוא

[לא כל כך בשביל הענינים והעבודות שבהם הוא נבדל לגמרי מבן נח - דהרי הזירוז על ענינים אלו הוא בהבבות (והמעלות) הבאות שבמשנתנו, "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום . . שניתן להם כלי חמדה", (המעלות) והחביבות שהובדלו לישראל לבדם - אלא בעיקר]

בשביל עבודתו עם בני נח וכחלק מהם; זאת אומרת שגם בעבודה זו נוגע (לא רק העובדה שבן-נח נברא בצלם - שלכן "מוטל עליו לעשות רצון קונו" - אלא גם) שישנו בחינת צלם ביהודי (רק שהוא נעלה מבחינת הצלם שבכללות מין האנושי).

וצריך להבין: מה נוגע לענין ד"חביב אדם שנברא בצלם" - השייך לזה שב"נ צריך לעשות "רצון קונו" משום ש"נברא בצלם" (כפירוש התוס' יו"ט) - זה שגם בישראל ישנה מעלה וחביבות זו (אלא שהוא באופן נעלה יותר, "חיבה יתירה נודעת לו כו")?

ג. עד"ז צריך להבין בהלכה הנ"ל ברמב"ם, שישנו ציווי על ישראל "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו ב"נ", ויתירה מזו - לוודא שקיום המצות שלהם יהיה (לא מצד "הכרע הדעת", אלא) "מפני שצוה בהן

א. חביב אדם שנברא בצלם חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלקים עשה את האדם (אבות ג, יד).

בתוספות יום טוב כאן מבאר, שמוזה שהתנא מביא את הפסוק "כי בצלם גו" שנאמר לנח ובניו, מובן, שב"חביב אדם כו" מתכוין התנא לבני אדם בכלל, (גם) בני נח.

ובזה מבאר את שינוי הלשון, שבבבא זו נוקט התנא את התואר (חביב) אדם, ובבבות הבאות (חביבין) ישראל - לפי שבבבות דלקמן מדובר על החביבות (מצד המעלות) שישנם רק בישראל ("נקראו בנים למקום", "ניתן להם כלי חמדה"); משא"כ הענין של "נברא בצלם" ישנו בכללות מין המדבר.

והנפקא מינא בזה לבני ישראל - שמשום כך נכלל ענין זה במס' אבות שהיא הוראות לבני ישראל בעבודתם הם - מסביר שם לפי פסק דין הרמב"ם: "צוה משה רבנו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", ועליהם לקיים מצות אלו (לא מצד "הכרע הדעת", אלא) "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה".

וזו כוונת התנא באמרו "חביב אדם שנברא בצלם": בזה בא ללמדנו כיצד יהודי צריך (ויכול) להשפיע על "כל באי העולם" לקיים מצוות הקב"ה אליהם - על ידי זה שישביר להם את חביבותם, "שנברא בצלם", שלכן "מוטל עליו לעשות רצון קונו".

ב. והנה, מובן מאליו שאפילו לפירוש זה ש"אדם" קאי על כללות מין המדבר, הרי "אדם" כולל גם בן ישראל, שבוודאי "נברא בצלם (אלקים)".

וזו מתאים עם פירושו של כ"ק מו"ח אדמו"ר (ד"ה חביב אדם תש"ב פ"א, ועוד), ש"צלם" היינו נפש

(* נסמן גם בהערה 76. להבנת הענין הועתק מתחילת השיחה. רוב המ"מ נשמטו כי נכללו בשיחות ובפענוחים דלעיל. מלבד כמה מ"מ מוכרחים והערות שיש בהם הוספה הנוגעת לנדוד - ובאו בפנים בחצאי ריבוע.

השכלית שבישראל נרגשת עדינות רוחנית, דהגם שהוא שכל אנושי בטבעו, מכל מקום יש לו נטי' לעדינות רוחנית;

משא"כ נפש השכלית של בן נח היא הבנה מגושמת. וכמבואר בכמה מקומות בנוגע ללימוד חכמות חיצוניות, שהם מביאים את האדם לידי הרגש של ישות, ועד לגסות כו'.

ויש להבין בזה: ענין השכל הוא לברר את ה"אמת" שבכל דבר, שלכן מטבעו של השכל הוא להתמסר לדבר שהוא למעלה (מנטיותיו ופניותיו - למעלה) ממנו - "רוח . . . האדם העולה היא למעלה", לא כמו בעל החי ש"רוח הבהמה היורדת היא למטה" -

ואם כן כיצד יתכן, אשר הטבע דנפש השכלית שבב"נ, הוא, להיפך, להוריד את האדם לגסות?

בשלמא השכל של נפש הבהמית - שכל השייך למדות - הנה מאחר שהשכל הוא בשביל מדות, שענינם הוא "הרגש עצמו", מובן שגם השכל שבשביל מדות מביא את האדם לידי ישות, ומזה - לגסות;

אך נפש השכלית (גם של בן נח) הרי אינה בשביל מדות, אלא בשביל ענין השכל עצמו - כלימוד חכמת התכונה וכדומה - ואם כן מדוע אשר שכל זה יביא לידי ישות וגסות?

והביאור בזה: תכונת השכל להתמסר אל דבר שהוא למעלה ממנו, קשור עם זה שהאדם אינו מתחשב עם (הנטי' שלו וכו' - עם) עצמו, ביטול עצמו. ומאחר שהשכל של נפש השכלית הוא בעניני העולם, שענינם הוא ישות ומציאות, לכן נוצר גם בהשכל הרגש של ישות, והרגש זה אינו נותן מקום להתמסר כדבעי אל דבר שלמעלה ממנו.

וזה שהנפש השכלית שבישראל - שגם השכלתה היא בעניני העולם (שכל אנושי) - כן נוטה לעדינות רוחנית, הוא (לא כל כך מצד עצמו, אלא) משום שביהודי ישנה נפש האלקית שהיא נעלה מעניני העולם, והיא פועלת ביטול אף בהנפש השכלית שבו. ולכן נמצאים בנפש השכלית שבישראל שני הענינים: השכל הוא אנושי בטבעו, וביחד עם זה הרי הוא נוטה לעדינות

הקב"ה בתורה והודיענו ע"י מרע"ה שב"נ מקודם נצטוו בהן" -

דלכאורה תמוה בכלל: מדוע הקיום המצות ב"נ קשור עם בני ישראל (שעליהם "לכוף את כל באי העולם" לקיים את המצות) ועם מתן תורה (ומשה רבינו)?

בנוגע לציווי על בני ישראל היה אפשר להסביר, שהקב"ה רוצה שבני ישראל יתעסקו בענין ד"יתקן את העולם כולו לעבוד את ה'", ולכן צריכים הם לפעול על "כל באי העולם" לקיים רצון קונם;

אך עדיין אינו מובן, מדוע צריכים ב"נ לקיים מצות דידהו (לא מכיוון שהקב"ה צוה - לאדה"ר כו' - אלא) "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י מרע"ה"?

[ודוחק לומר שכוונתו, כי לולא הקבלה ממשה או דברי תורה (ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ט) אין ידוע בכלל ע"ד הציווי לאדה"ר. וצ"ע" מה שממשיך (בסוף פ"ח) "אבל אם עשאו מפי הכרע הדעת", ואינו שולל גם אם עשאו מפי ציווי ה' לאדה"ר].

בשלמא זה שבני ישראל צריכים לקיים כל מצוותיהם - גם אלה שנצטוו עליהם לפני מ"ת (כמצות מילה) - מצד ציווי הקב"ה למשה רבינו ע"ה בסיני, מובן, לפי שמ"ת פעל שינוי עיקרי בישראל, שאז היתה בחירת הקב"ה בהם, ולכן נפעל שינוי גם במצוות (הקודמות) שלהם.

אך איזו שייכות יש למ"ת עם ב"נ,

[והא שאמרו (סנה' נט, א) כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה" - אין הכוונה שב"נ מחוייבים בזה מצד הציווי בסיני, כ"א ד"לא שקלינהו להנך מב"נ וכדקיימי להו קיימי" (רש"י שם ד"ה לזה ולזה נאמרה)]

עד שנאמר, שלפני מ"ת היו מקיימים את המצות מצד ציווי ה' לאדה"ר, ולאחר מ"ת - מפני ש"צוה בהן הקב"ה בתורה . . . ע"י מרע"ה"?

ד. והביאור בזה יובן בהקדם ביאורו של כ"ק מו"ח אדמו"ר (שם), בהיתרון של נפש השכלית של ישראל לגבי נפש השכלית שבכללות מין האנושי: בהנפש

רוחנית, כנ"ל.

ה. ועל פי זה יש לבאר איך שפירוש הנ"ל של כ"ק מו"ח אדמו"ר (ש"חביב אדם" קאי על נפש השכלית שבכללות מין האנושי, ו"חביבה יתירה" קאי על נפש השכלית שבישראל) מרומז במשנתנו:

הכוונה ב"חביב אדם שנברא בצלם" הוא, שחביבות האדם מתבטאת (ובאה מצד זה) "שנברא בצלם"; וב"חביבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" הכוונה לחיבה נעלית יותר, החביבה עצמית שמחמתה בראו אותו בצלם אלקים, ה"נברא בצלם" הוא תוצאה מהחביבה יתירה.

וזהו ההבדל בין ה"צלם" של בני נח לה"צלם" שבישראל:

החביבות של בן נח היא מצד הנפש השכלית (צלם) שבו; ואילו החביבות של יהודי הקשורה עם ענין הצלם שבו, היא (לא מצד הצלם, אלא להיפך-) מפני שהוא חביב לכן ניתן לו הצלם: מצד זה שהוא יהודי - חיבה יתירה נודעת לו (עד) שנברא בצלם - לכן הוא נברא בצלם, דהיינו שנתנו לו את נפש השכלית שלו. ודוקא אז הנה השכל (גם) של נפש השכלית הוא בשלימותו (יש אצלו הטבע ד"רוח . . האדם העולה היא למעלה").

ו. וזו גם ההסברה בהלכה הנ"ל ברמב"ם, שיהודי צריך לכוף "כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח":

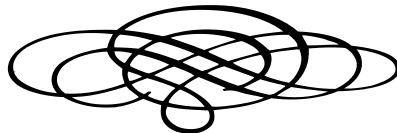
כדי שעבודת ב"נ בקיום המצות שלו תהיה כדבעי,

אין הוא יכול לסמוך על "הכרע הדעת" שלו - מפני שנפש השכלית שלו יכולה להביא אותו לידי גסות וכו' - אלא הדבר צריך להיות קשור עם יהודי. כאשר (נפש השכלית של) בן-נח מושפעת ומודרכת ע"י יהודי, שה"צלם" (נפש השכלית) שלו הוא בשלימות, נכנס גם הבן-נח למצב של "רוח . . האדם העולה היא למעלה".

ולכן נוגע בה"חביב אדם (בן נח) שנברא בצלם" גם העובדה ש"חביבה יתירה נודעת לו (ליהודי) שנברא בצלם" (כנ"ל ס"ב) - כי על בן נח לדעת שהשלימות של הצלם שלו תלוי בהצלם של יהודי.

ומאחר שהצלם שבבני ישראל הוא מסובב מזה שיש לו נפש האלקית, לכן פועלת הסיבה בהמסובב מעין תכונותי היא - טבע הביטול בנפש השכלית (כנ"ל) - ולכן, שלימות העבודה של בן נח המכניסו לגדר "חסידי אומות העולם", תלוי בזה שהוא מקיים מצותיו "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבנו ע"ה", שהוא מקיימן כתוצאה מהגילוי של מתן תורה, אז קיבלו ישראל את (מעלתם-) חביבותם העצמית (נקראו בנים למקום וניתן להם כלי חמדה).

[ובזה יובן גם ההמשך ברמב"ם: "אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת . . (ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם" - דלכאורה תמוה: מכיון שעושה אותן "מפני הכרע הדעת", מדוע נחשב הוא "לא מחכמיהם"? - אלא, שבשעה שחסרה אצל ב"נ ההכרה שהוא תלוי בישראל ובמתן תורה, נהי" סוף-סוף חסרון גם בשכל שלו].

הוספה

השיחה כפי שנדפסה ב"ירחון הפרדס" ובספר חידושים וביאורים בש"ס

ת"ר את משפטי תעשו דברים שאלמלא לא נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן ע"א וג"ע ושפ"ד וגול וברכת השם כו' (יומא סו, ב ובמהרש"א שם שאלו ז' מצות ב"נ)

ואדרבה מצווין להחיותו. ומבואר מדבריו דהל' זו דלכוף וכו' אינה תלויה בדין גר תושב, וכמש"כ.

ופשוט הוא לפי זה דהך חיוב כפי' אינו מוטל דוקא על ב"ד, דכיון דאינו אך חלק מקבלת וחלות שם ג"ת - א"כ ב"ד מאן דכר שמייהו. וכן הוא פשוט ל' הרמב"ם שנקט החיוב בסתמא מבלי להזכיר היותו קשור בב"ד. ועפ"י מצוה זאת נוהגת וקיימת בכל תקפה אפי' בזה"ז שאין מקבלין ג"ת, וגם היא מוטלת על כל יחיד ויחיד שהאפשריות בידו לפעול בזה.

וזה ודאי שאין החיוב רק באופן של כפי' - וממילא דבזמן שאין ידינו תקיפה שוב נפטר מכל עיקר החיוב דלכוף וכו' - כי יסוד המצוה הוא לעשות מה שבידינו שכל באי העולם יקיימו הו' מצות שנצטוו בהם, אם ע"י כפי', ואם ע"י דרכים אחרים של נועם ושלום, דהיינו להסבירם ולדבר על לבם שיקבלו עליהם לקיים רצון ה' שצוה אותם במצות אלו. - כן נראה פשוט כוונת הרמב"ם בעניין זה.

ב. והנה בהל' מילה שם גבי עבד שלא מל כ' הרמב"ם "מותר לקיימו ובלבד שיקבל עליו מצות שנצטוו ב"נ ויהי' כגר תושב, אבל אם לא קיבל עליו שבע מצות יהרג מיד". והראב"ד השיג: "ימכר מיד, אין לנו עתה להרוג איש". ויעו"ש בכס"מ דמה שצריך לקבל הו' מצות הרי זה מאותה הל' הנ"ל דנצטוונו לכוף כל באי העולם וכו', דהרי עבד זה הוא ברשותו של ישראל וממילא בידו לכופו. ועל השגת הראב"ד כ' "יש לתמוה דאין כאן השגה על דברי רבינו שהוא ז"ל כ' דברי הגמ' ואם אין ידינו תקיפה בעוונותינו לא מפני זה ה"ל להניח מלכתוב הדין". ומדבריו מוכח דגוף ההלכה שמקיים את העבד באופן שמקבל עליו הו' מצות נוהגת אפי' בזה"ז שאין מקבלין ג"ת, וגם הראב"ד מודה בזה, ורק הא דאם לא קיבל יהרג ל"ש כשאין ידינו תקיפה. והרי זה כמש"כ

א. כתב הרמב"ם בפ"ח מהל' מלכים ה"י: משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל שנאמר מורשה קהלת יעקב ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות שנאמר ככם כגר, אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות, וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג. והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום, וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים.

הנה פשוט ל' הרמב"ם מורה אשר החיוב לכוף וכו' אינו רק מדיני גר תושב, אלא דהוא ציווי בפ"ע של כפי' על הו' מצות, ולא נאמר שום חיוב לכוף כל ב"נ שיהי' גר תושב, שהרי לא כתב הרמב"ם דנצטוונו "לכוף". . לקבל מצות. . ויהיו גרים תושבים", כ"א "והמקבל אותם הוא הנקרא ג"ת" כלומר דמי שאכן מקבל המצות - ובפני ב"ד - הוא הנקרא בכ"מ גר תושב, אבל עצם חיוב כפי' אינו קשור ותלוי בהל' גר תושב, וכן הרי בכ"מ שהזכיר הרמב"ם אודות ג"ת מביא הא דאין מקבלין ג"ת אלא בזמן היובל (בהל' ע"ז פ"י ה"ו, מילה פ"א ה"ו, שבת ספ"כ, ואיסור"ב פ"ד ה"ח) וכאן השמיטה, והיינו משום דהכא לא קאי בדיני גר תושב, כי החיוב לכוף וכו' אינו שייך לגירות, אלא שהרמב"ם נקט בדרך אגב דהמקבל הז"מ הוא נקרא בכ"מ ג"ת, אבל אין זה חלק מעצם ההלכה דקאי בה, ולהכי לא הזכיר דאין מקבלין ג"ת אלא בזמן היובל.

ובצפנת פענח (איסור"ב שם, וכן במהדו"ת להל' ע"ז שם) כ' דלדעת הרמב"ם גם ב"נ המקיים הו' מצות מעצמו בלי קבלה בב"ד מצווין עליו להחיותו (ובזה קאי הרמב"ם לקמן פ"י ה"י), כלו' דמש"כ בהל' הנ"ל "צוה כו' לכוף כו' וכל מי שלא יקבל יהרג" היינו בלי קבלה כלל, אבל אם קיבל, אם אפי' לא נעשה עי"ז ג"ת, וכגון שהי' בלי ב"ד או שלא בזמן היובל, אין הורגין אותו,

גם בשו"ת חת"ס (חו"מ סקפ"ה) כ' דמצוה להורות בני נח בעבודת ה', ואין לזה יסוד בלעדי הרמב"ם דידן. ומובן א"פ מדבריהם דהחיוב לכוף וכו' נוהג גם בזמנינו, וכמש"כ.

ג. והנה במקור ההל' הנ"ל ציין הכס"מ הא דאיתא בסנהדרין דף נז דכולהו תלמידי דרב אמרו על שבע מצות ב"נ נהרג. והיינו דהא דנהרג באם לא קיבל, הרי זה גופא כפי' לקבל. אכן מל' הרמב"ם "צוה מש"ר מפי הגבורה לכוף וכו'" מבואר דנאמר בזה ציווי מפורש ומסוים של כפי', וצ"ע איפוא נאמר הך ציווי. גם משמע מל' הרמב"ם דב"נ נהרג על העדר הקבלה לבד אפי' אם לא עבר בפועל על הו' מצות, וצ"ב בטעמא דמילתא. עוד צריך פירוש בל' הרמב"ם וסידורו, שהתחיל הל' הנ"ל "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל וכו'", וממשיך "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף וכו'", ומשמעות הדברים הוא דהחיוב של לכוף וכו' משתייך ובא בהמשך לנתינת כל התורה והמצות לישראל, דביחד עם הנחלת התורה לבנ"י ניתן הציווי מפי הגבורה לכוף כל בני אומה"ע על שבע מצות דידהו. ואין זה מובן דמה ענין הז"מ אצל הרי סיני ומה בא הרמב"ם להשמיענו בזה.

ויש לומר, דהנה בע"ז דף ס"ד "איזהו גר תושב, כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ, וחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח". ובתוס' שם הקשו בש"י ר"מ דסגי בקבלה שלא לעבוד ע"ז שיהי' ג"ת - דהיינו שמצווין להחיותו כדאי' בהמשך הסוגיא - דהרי אם עבר על שאר המצות ה"ה חייב מיתה. ותי' דכל זמן שלא דנוהו ב"ד עדיין לא נתחייב. אמנם בצפ"ע"נ להל' מילה שם כ' דלשי' הרמב"ם חייב מיתה ממילא ולא בעי גמ"ד, ושכן משמע בפרש"י יבמות דף מז, וצ"ע איך יתפרש לשיטתם דברי ר"מ דנעשה ג"ת בקבלת איסור עכו"ם לבד. והנה הרמב"ם הרי פסק כאן בהל' מלכים וכן בכמה דוכתי כד' חכמים דבעי קבלת כל הז' מצות, אלא שבהל' איסו"ב מנסח ההלכה באופן מיוחד, וז"ל "אי זה הוא גר תושב זה עכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד כו"ם עם שאר המצוות שנצטוו בני נח", הרי שחלק הקבלה שלא יעבוד כו"ם ומפרטה בפנ"ע, ומשמע דקבלת איסור ע"ז שונה

דהמצוה לכוף וכו' אינה שייכת לדין ג"ת ונוהגת אף בזמנינו. ולדבריו מדויק ל' הרמב"ם בהל' זו של עבד שכ' "ויהי' כגר תושב" (בכף הדמיון), כי אין צריך להיות ג"ת ממש ע"י קבלה בב"ד, וסגי באם יהי' רק כמו ג"ת בזה שקיבל עליו שמירת הז"מ. ומה שממשיך הרמב"ם דאין מקבלין ג"ת אלא בזמן היובל, כוונתו בזה, דקבלה זו של העבד דינו מתחלק, דבזמן היובל נעשה ע"י ג"ת ממש (אם היתה בפני ג'), ושלא בזמן היובל אינו אלא כגר תושב'.

והנה מש"כ בש"י הרמב"ם מפורש הוא בתוי"ט בפירושו לאבות על מאמרו של ר"ע "חביב אדם שנברא בצלם וכו'" (פ"ד מי"ד), ואלה דבריו "ובכל אדם אמר ר"ע וכמו שהוא הראי' שממנו הביא שהוא נאמר לבני נח לא לבנ"י לבדם. ורצה ר"ע לזכות את כל אדם אף לבני נח, ומאמר מלא אמר הרמב"ם בפ"ה מהל' מלכים וז"ל צוה משה רבינו מפי הגבורה . . . זו הדרך דרך סלולה ומרווחת כי בא ר"ע להישיר לכל באי עולם כאשר נצטוינו מפי מרע"ה כדברי הרמב"ם. ואם בכפיית חרב הרג ואבדן נצטוינו כ"ש בכפיית דברים, להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם, יזכרם לטובה כו'", יעו"ש. הרי להדיא דדברי הרמב"ם מתפרשים כפשוטם וכמשמעותם דבנ"י הם המה ערבים לכך שבני נח יקיימו מצותיהם, וחיוב זה אינו תלוי בזמן או באישים מסוימים, אלא דכל או"א מחויב לעשות מה שביכלתו להשפיע על כל באי עולם שיקיימו המצות המוטלות עליהם.

ובשו"ת תשב"ץ (ח"ג סל"ג) כתב דאפילו בגוונא דליכא איסורא דלפני עור כגון בתרי עברי נהרא, מ"מ אסור לסייע לב"נ לעבור על דבר האסור לו שהרי "חייב להפרישם", ע"ש. ולכאן לא מצינו שום מקור דאיכא חיוב להפריש ב"נ מאיסורא, אם לא נימא שהוא נלמד מדברי הרמב"ם הנ"ל דאנו מחויבים לכופם בקבלת מצותיהן, וממילא פשיטא דאסור לסייעם לעבור עליהם.

(1) אכן דין זה של עבד שלא מל צ"ע ובירור, כי ברמב"ם איסו"ב שם כמעט מפורש שאינו נוהג בזה"ז. וכן הבי' לטיו"ד סרס"ז כ' דלהכי השמיטו הטור כי אינו נוהג בכל זמן, ומטעם זה גם בשו"ע המחבר איננו כמש"כ בדרישה שם. אך להעיר דבאו"ח סי' דש בנוגע מלאכת שבת מביא פרטי דיני עבד שלא מל וטבל אלא קיבל עליו ז"מ כו'. אם כי אין דרך המחבר כ"א להביא מה שנוגע האידנא.

המפקיעו מכלל העמים. ומשום הכי שפיר למידין גירות הגר תושב מגירותו של גר צדק ומגירותם של כלל ישראל בעת מ"ת, שהוא גם הוא צריך לב' קבלות, מלכות וגזירות. ועפ"ז י"ל דזהו גם יסוד פלוגתת ר"מ וחכמים, דלד' ר"מ עיקר חלות שם ג"ת תלוי רק בקבלת מלכות שמים, דאם כי ודאי צריך לקיים כל הז' מצות ובלא"ה ה"ה נהרג, מ"מ חלות הגירות הוא ע"י קבלת המלכות לבד. משא"כ לשי' חכמים לא נעשה ג"ת עד שיקבל ביחד עם המלכות גם הגזירות.

ונראה דהרמב"ם הוסיף עוד, דגם בנוגע לכל באי העולם שאינם רוצים להיות גרים תושבים, מ"מ כיון שהמה מחויבים בקבלת הז' מצות ה"ה צריכים גם קבלת המלכות, שהיא היסוד לקבלת הגזירות וקיומם. וזהו מש"כ דכופין "לקבל" לא רק "לקיים", כי קבלה זו פירושה קבלת המלכות, ובלעד' הרי הם נהרגים, כי העדר הקבלה היא גופא פריקת עול מלכות שמים. שו"מ כעין זה בשו"ת מחנה חיים ח"ג יו"ד סמ"ו, ע"ש.

ה. ומצינו במדרש (שמו"ר פכ"ט) "כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווה עוף לא פרח שור לא געה אופנים לא עפו שרפים לא אמרו קדוש קדוש הים לא נודעו הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי גו'". ומפורש בזה דמעמד הרי סיני לא הי' רק עבור בני"י, כ"א דנגלה אז מלכות ה' וממשלתו על כל הבריאה כולה, וממילא דאז נתחייבו גם אומה"ע בקבלת מלכות שמים. והיינו שכ' הרמב"ם דחיובא לכופ' וכו' מישך שייך לעצם ענין מתן תורה. ואולי יסוד הך חיובא היא עצם הופעת השבע מצות בתורתנו, דמכיון שהתו' היא נחלתן של בני"י לבד, ועד שגוי הלומדה עובר על "מורשה" ו"מאורסה" בסנהדרין דף נט, (וע' גם קדושין לב "תורה דילי' הוא" ובפרש"י שם), וא"כ מהו המקום בתורת ישראל למצות שאינם שייכים להם כלל. וכיון שהז' מצות אמורים כן בתורה, בע"כ שנאמר בזה חיובא לבני"י, והיינו שהם המה האחראים שכל ב"נ ידעו מהם ויקיימו אותם.

ובהלכה יא שם כתב הרמב"ם "כל המקבל שבע מצות ונוזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שבני נח

ונפרדת מקבלת שאר המצות, וצ"ב.

ד. והנראה בזה, בהקדם דברי המכילתא עה"כ (בעשה"ד) לא יהי' לך גוי "למה נאמר, לפי שנא' אנכי ה"א, משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות, אמר להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם, שאם מלכותי לא יקבלו גזרתי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל אנכי ה"א לא יהי' לך, אני הוא שקבלתם מלכותי, אמרו לו כן, וכשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי" ומבו' בזה דמתן תורה כולל שני ענינים נפרדים, ראשונה, קבלת מלכותו של הקב"ה, ואחרי', קבלה שני' - קבלת המצות. ואולי זהו גם טעמא ד"אנכי ולא יהי' מפי הגבורה שמענום" (מכות כד), כי דברות הללו חלוקים בעיקרם מיתר הדברות ושאר התורה, כי על ידם קבלו בני"י מלכות שמים. ויעויין בספהמ"צ להרמב"ם מ"ע ומל"ת א ובהשגות הרמב"ן שם. (ולדברי המכילתא נכללים שני הענינים בעשה"ד גופא, וע' סדר אליהו רבה פל"א דקבלת המלכות הי' בעת אמירת "נעשה ונשמע", וכ"מ בספרי ברכה לג, ג). והמעין בל' הרמב"ם בהל' איסו"ב שם ה"ב גבי קבלת גר צדק, יראה דגם בדידי' חלוקה קבלתו בשתיים - קבלת המלכות, וקבלת הגזירות. והוא על דרך שהי' במתן תורה - גירותם של כלל ישראל.

ואשר לכן הוא דס"ל להרמב"ם דגם בנוגע לגר תושב איכא ב' קבלות נפרדות: קבלת המלכות, והוא הקבלה שלא יעבוד כו"ם, וקבלת הגזירות, דהיינו שאר מצות בני נח. וזהו שכ' דגר תושב הוא זה "שיקבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצות כו'", דהיינו קבלת מלכותו של השי"ת, וגזירותיו. ויש להוסיף בזה עפ"י מה דמשמע מל' רבינו גרשום בכריתות דף ט' שכ' דגר תושב יש בו "קצת גירות", וכן במאירי ליבמות דף מח קורא לג"ת - "גר לחצאין", והיינו דגם בדידי' איכא איזה חלות גירות בגופו. והכי משמע בתורת הבית השלם להרשב"א (בית ה' ריש שער ד) שגורס בגמ' ע"ז שם גבי ג"ת "דגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי", ע"ש. וכן תפס הט"ז (יו"ד ס"ב סק"א) לדבר פשוט, שהרי כ' דלשי' הרמב"ם דהא דשחיטת עכו"ם נבילה נלמד מקרא ד"וקרא לך ואכלת מזבחוו", א"כ לא נתמעט רק עכו"ם משא"כ גר תושב "כיון שיצא מכלל העמים", הרי דאיכא ב' חלות גירות

להגרמ"ד פלאצקי ז"ל דף ק"ג מש"כ בזה).

עוד נר' מל' הרמב"ם "אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומה"ע", דא"צ להיות גר תושב בכדי שיהי' בכלל חסידי האומות, ודלא כמ"ש בשו"ת ושב הכהן סי' לח.

ז. עכ"פ יוצא מכל האמור להלכה ולמעשה – דחיובא רמיא על כל אחד ואחד לעשות ככל אשר ביכולתו להשפיע על בני אוה"ע שיקיימו שבע מצות ידיהו, דמאחר שכן הוא דעת הרמב"ם ולית מאן דפליג עלי' בזה, הרי ודאי דהכי הילכתא². ומה דלא הובא חיוב זה בשו"ע ובנו"כ – מובן שהוא משום דבזמנים ההם הי' סכנת נפשות ממש להתערב באמונות הגוים, וההתעסקות להשפיע עליהם לקבל מלכות שמים הי' יכולה להביא לידי עלילות ובלבולים ר"ל. וכידוע איך נמנעו בימים ההם לסייע אפי' לגר שבא מעצמו להתגייר, כי חששו פן יוכל זה להתפרש כהתערבות באמונתם. ומכש"כ אם היו עוסקים להשפיע על כל באי העולם שיקיימו השבע מצות האמורים בתורת משה. אבל באם הי' אפשר ליהודי לקיים המצוה דלכוף וכו' מבלי שום חששות, ודאי הי' מקיימה. וכן מספר החיד"א ז"ל ביומן מסעיו (סי' "מעגל טוב") איך שהתעסק עם אחד גוי שיקבל עליו מלכות שמים והי' מצות. – אבל בזמנינו ובמדינות אלה נשתנה המצב לגמרי, דלא לבד שאין בזה שום סכנות ח"ו, אלא אדרבה עי"ז שכל האומות יראו איך שבנ"י עוסקים בהפצת צדק ויושר בכל העולם כולו, ודואגים לתועלת כל מין האנושי, יתרבה עי"ז כבודם של ישראל, ויתרומם גאון יעקב בעיני כל העמים והמדינות.

ואיתא במדרש (ויק"ר פ"ו, ה) "והוא עד: אלו ישראל כו', או ראה: אתה הראת לדעת, או ידע: וידעת היום, אם לא יגיד ונשא עונו: אם לא תגידו אלקותי לאומות העולם הרי אני פורע מכם כו'". ובספורנו עה"כ (יתרו יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים "ובזה תהיו סגולה כי תהיו ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד". וכן מצינו בספר חסידים (סי' תתשכד) "אם רואה אדם נכרי עושה עבירה אם יכול למחות ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לניווה כו'", (ובהגהה לשם מהגר"מ אריק מציין לדברי הרמב"ם דידן). וע' גם סהמ"צ להרמב"ם מ"ע ג: "שצונו

מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומה"ע ולא (בכת"י תימנים ובכ"מ הגי' "אלא") מחכמיהם". והנה במקור הדברים כבר כ' הרמב"ם בתשובותיו (הוצאת "מקיצי נרדמים" – תרצ"ד) סי' קכד שהוא נתבאר בברייתא של ר' אליעזר בן יעקב. והוא נמצא במשנת ר' אליעזר (ניו-יורק תרצ"ד) פרשה שישית "חסידי אומה"ע כיון שהם עושין ז' מצות שנצטוו עליהם בני נח, הן וכל דקדוקיהן, הן נקראין חסידים. בד"א כשעושין אותן ואומרים מכח שצוה אותנו אבינו נח מפי הגבורה אנו עושין, ואם עשו כן הרי הן יירשו העוה"ב כישראל. . . אבל אם עשו שבע מצות ואמרו מפי פלוני שמענום או מדעת עצמן שכך הדעת מכרעת. . . אין לוקחין שכרן אלא בעוה"ז".

ו. אלא דיש להסתפק בהא דכל באי העולם צריכים לקבל הז' מצות, האם גם קבלתן צריכה להיות "מפני שצוה בהן הקב"ה כו'", או דוהו רק בכדי שיקרא מחסידי אומה"ע אבל חיובא ליכא בזה. גם צריך בירור במש"כ הרמב"ם "והודיענו ע"י משה רבינו כו'" אם גם זה חלק מהקבלה.

ואגב, מל' הרמב"ם "שבני נח מקודם נצטוו בהן" מבואר דמעולם לא נפקעו החיובים שנאמרו לנח, וא"כ הא דאיתא בב"ק דף לח וע"ז דף ב דעמד והתירן, אינו בתורת הלכה. ויעו"ש בפרש"י ובסנהדרין נט ד"ה לזה ולזה, וע' גם בל' הרמב"ן למכות דף ט. (ול' הרמב"ם לקמן רפ"ט צריך ביאור ופירוש, ע' חמדת ישראל

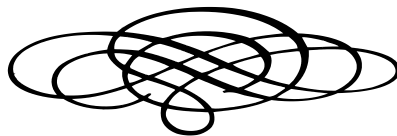
(2) הנה באו"ח סקנ"ו נפסק דאין להשתתף עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך. וצ"ב דאי נימא דחיובא איכא להשפיע על ב"נ שיקיים הז' מצות בודאי דאסור להכשילו בע"ז, ואמאי צריכים להא ד"לא ישמע על פיך". וכן בהא דקי"ל ביו"ד סקנ"א דמותר למכור לסחורה דברים שהם מיוחדים לע"ז, ד"אלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן", וכן מש"כ שם הרמ"א דאם יכולים לקנות במק"א מותר למכור להם, דבכה"ג ליכא לפני עור. גם זה צ"ב, דדל מהכא איסורא דלפני עור, הרי מ"מ חייב להשפיע עליהם שלא יעבדו ע"ז, ואיך יעשה בעצמו פעולה המאפשרת להם לעבור. ובע"כ צ"ל דלא נצטוינו לכוף וכו' אלא באופן שאינו גורם שום הפסד ממונן או מניעת הרווח, ומשו"ה אינו חייב בגלל חיובא דלכוף וכו' להמנע מעניני מסחר ומכירה וכיו"ב. משא"כ הלאוין ד"לא ישמע וגו'" ו"לפני עור וגו'" אינם ניתרים אפי' במקום הפסד.

שהיהודי ישפיע עליו לקבל מלכות שמים). ונוסף על כל הנ"ל עי"ז יהי תועלת גם לבנ"י, כי כשהאינו יהודי מאמין ומכיר שיש בעה"ב לבירה זו, לא יעלה על דעתו לגרום שום נזק או הפסד ממון לשום יהודי, ואדרבה ידרוש אך שלומו וטובתו כל הימים.

ויתקיים בנו חזון הנביא (ישעי' מב, ו) "ואתנך לברית עם לאור גוים", ופי' הרד"ק "כי בסבת ישראל יהיו הגוים שומרים השבע מצות וילכו בדרך טובה". ונזכה בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו ש"יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנא' כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" (ל' הרמב"ם שם ספי"א), "ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" (שם ספי"ב), בב"א.

באהבתו ית' . . זאת המצוה כוללת שנהי' קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו, וזה שאתה כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו . . כאברהם אביך".

ת. ומכל זה פשוט וברור דכל מי שיש בידו להשפיע באיזה אופן שיהי' על שום בן נח שישמור הו' מצות, הרי מוטל עליו החיוב הנ"ל שנצטוינו ע"י משרע"ה מפי הגבורה. ובודאי דמי שיש לו בין כך קשרים עם ב"נ בעניני מסחר וכיו"ב, שעליו לנצל הקשר בכדי להשפיע עליו ולהסבירו בדברים היוצאים מן הלב שהקב"ה צוה אותו בשבע המצות שתכליתן למלא העולם בצדק וביושר. (וי"ל דזה גופא שיהודי צריך לקבל פרנסתו מגוי ה"ה בהשגחה פרטית, והכוונה בזה הוא בכדי

כתב-יד-קודש

כולל הציווי . . לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח

בקשר להמבואר בשיחה דלעיל – מובא בזה צילום מהגהת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על קטע משיחת עשרה בטבת ה'תשמ"ה (נדפס ב'התוועדויות' תשמ"ה ח"ב ע' 1013 ואילך)

ככלל עבודתו של יהודי – הפעולה על אומות העולם, היינו, לא רק שלא ימנעו בערו לכבוש את העולם כולו, עיי' שו"ראו ממך", אלא עוד זאת, להכין אותם למעמד ומצב דלעתיד לבוא, כפס"ד הרמב"ם בסוף הלכות מלכים ומלחמותיהם¹³⁶ ונכמה מדפוסי הרמב"ם¹³⁷ נקראים ב' פרקים אחרונים דהלכות אלו: "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח": "ייתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר¹³⁸ כי אז אהפוך אל עמים שפה כרורה לקרוא

כולם כשם ה' ולעבדו שכם אחד".

וענין זה נפעל ע"י ההכנה רמעשינו ועבודתינו -- כפס"ד הרמב"ם¹³⁹: "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", וכמדובר כמ"פ שהפירוש ד"לכוף" הוא (גם) כפי' בדברים, בדרכי נועם ודרכי שלום, וראי' לדבר – שהרמב"ם כתב לשון זה ("לכוף") בזמנו, כאשר לא היה מצב ד"ידי ישראל תקיפה", שהרי היו תחת שלטון של מצרים או ספרד וכיו"ב, וא"כ, כודאי שנכלל בזה (גם) כפי' בדברים, בדרכי נועם ודרכי שלום.

וענין זה שייך במיוחד בנוגע לעשרה כטבת – שענינו "סמך מלך ככל אל ירושלים":

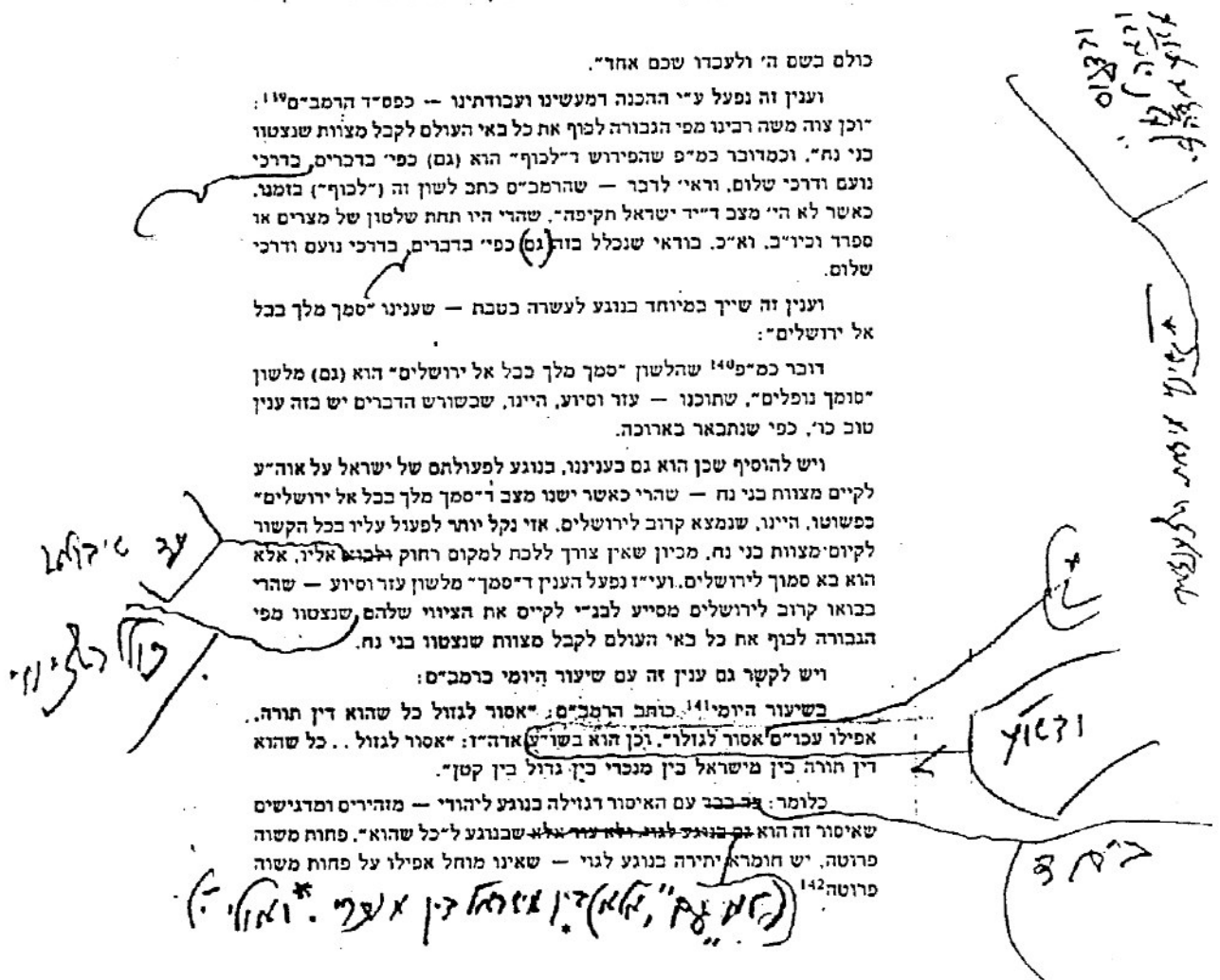
דובר כמ"פ¹⁴⁰ שהלשון "סמך מלך ככל אל ירושלים" הוא (גם) מלשון "סומך גופלים", שתוכנו – עוד וסיוע, היינו, שכשורש הדברים יש בזה ענין טוב כו', כפי שנתבאר בארוכה.

ויש להוסיף שכן הוא גם בענינונו, בנוגע לפעולתם של ישראל על אזה"ע לקיים מצוות בני נח – שהרי כאשר ישנו מצב ד"סמך מלך ככל אל ירושלים" כפשוטו, היינו, שנמצא קרוב לירושלים, אזי נקל יותר לפעול עליו בכל הקשור לקיום מצוות בני נח, מכיון שאין צורך ללכת למקום רחוק ולבנות אליו, אלא הוא בא סמוך לירושלים, ועיי' נפעל הענין ד"סמך" מלשון עזר וסיוע – שהרי כבואו קרוב לירושלים מסייע לבניי לקיים את הציווי שלהם, שנצטוו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח.

ויש לקשר גם ענין זה עם שיעור היוםי כרמב"ם:

בשיעור היוםי¹⁴¹, כתב הרמב"ם: "אסור לגזול כל שהוא דין תורה, אפילו עכו"ם אסור לגזול", וכן הוא בשו"ע אדה"ז: "אסור לגזול . . כל שהוא דין תורה בין מישראל בין מנכרי בין גדול בין קטן".

כלומר: גם כבב עם האיסור דגזילה בנוגע ליהודי – מזהירים ומדגישים שאיסור זה הוא גם בנוגע לגוי, ולא שבונוגע ל"כל שהוא", פחות משהו פרוטה, יש חומרא יתירה בנוגע לגוי – שאינו מוחל אפילו על פחות משהו פרוטה¹⁴² (ע"פ "א"א") דין צוה"ל דין א"ע"י * ואולי י"י.

להלן פענוח הכתי"ק (בא בהדגשה):

בכלל עבודתו של יהודי – הפעולה על אומות העולם, היינו, לא רק שלא ימנעו בעדו לכבוש את העולם כולו, עי"ז ש"ויראו ממך", אלא עוד זאת, להכין אותם למעמד ומצב דלעתיד לבוא, כפס"ד הרמב"ם בסוף הלכות מלכים ומלחמותיהם [ובכמה מדפוס הרמב"ם נקראים ב' פרקים אחרונים דהלכות אלו: "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח"]:
 "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

וענין זה נפעל ע"י ההכנה דמעשינו ועבודתינו – כפס"ד הרמב"ם: "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", וכמדובר כמ"פ שהפירוש ד"לכוף" הוא (גם) כפי' בדברים בדרכי נועם ודרכי שלום, וראי' לדבר – שהרמב"ם כתב לשון זה ("לכוף") בזמנו, כאשר לא הי' מצב ד"יד ישראל תקיפה", שהרי היו תחת שלטון של מצרים או ספרד וכיו"ב, וא"כ, בודאי שנכלל בזה (גם) כפי' בדברים בדרכי נועם ודרכי שלום.

וענין זה שייך במיוחד בנוגע לעשרה בטבת – שענינו "סמך מלך בבל אל ירושלים":

דובר כמ"פ שהלשון "סמך מלך בבל אל ירושלים" הוא (גם) מלשון "סומך נופלים", שתוכנו – עזר וסיוע, היינו, שבשורש הדברים יש בזה ענין טוב כו', כפי שנתבאר בארוכה.

ויש להוסיף שכן הוא גם בעניננו, בנוגע לפעולתם של ישראל על אוה"ע לקיים מצוות בני נח – שהרי כאשר ישנו מצב ד"סמך מלך בבל אל ירושלים", כפשוטו, היינו, שנמצא קרוב לירושלים, אזי נקל יותר לפעול עליו בכל הקשור לקיום מצוות בני נח, מכיון שאין צורך ללכת למקום רחוק עד שיבואו אליו, אלא הוא בא סמוך לירושלים. ועי"ז נפעל הענין ד"סמך" מלשון עזר וסיוע – שהרי בבואו קרוב לירושלים מסייע לבנ"י לקיים את הציזוי שלהם **כולל הציזוי** שנצטוו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח.

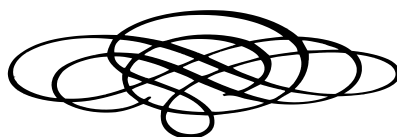
ויש לקשר גם ענין זה עם שיעור היומי ברמב"ם:

בשיעור היומי כותב הרמב"ם: "אסור לגזול כל שהוא דין תורה, אפילו עכו"ם*" אסור לגזול, **ובשו"ע** אדה"ז: "אסור לגזול . . כל שהוא דין תורה בין מישראל בין מנכרי בין גדול בין קטן".

כלומר: **ביחד** עם האיסור דגזילה בנוגע ליהודי – מזהירים ומדגישים שאיסור זה הוא **(לא "גם", אלא) בין מישראל בין מנכרי**.

ואולי י"ל שבנוגע ל"כל שהוא", פחות משהו פרוטה, יש חומרא יתירה בנוגע לגוי – שאינו מוחל (אפילו) על פחות משהו פרוטה.

(* שינוי מיראת הצענזור. ובדפוס . . וראה לקמן משו"ע אדה"ז.

לע"נ

יוסף בן מרדכי נגל

סימה בת שמואל נגל

נתרם ע"י בנם ר' שמואל נגל ומשפחתו שיחיו

לע"נ

אברהם בן חנני' ביטון

נתרם ע"י אחיו מיכה שי' ביטון